

Antiquae Lectionis Tomus ...

In Qvo Plvra Qvam XX. Antiqua monumenta, nunquam edita

Canisius, Heinrich

Ingolstadii, 1602

Incipit Liber Tertius.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64160](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64160)

INCIPIT LIBER Tertius.

QUOMODO POST QUADRIENNIIUM plantationem suam reuiferit.

I.

POST hinc triennio domi detentus post quadriennium, quamuis multis domi teneretur negotijs, ipse tamē amore nouellæ colonix suæ flagrans, omnibus postpositis illam reuifere adgreditur. Sed ne forte grauaret, per quos dādum transierat, Ducem B O H E M I Æ vel Ducem P O L O N I Æ, alio suē illius viæ hospites & amicos suos, per S A X O N I A M iter disposuit, & apud Hallam naues victualibus onerans per A L B A M flumen in H A B A L A M perlapsus L E V T I C I Æ littora vsq; adductus est. Et ne inanis & vacuus adueniens sponsæ suæ vilesceret, neue ij qui adhuc conuertendi erant, si modo cum sumptu poneret qui prius sine sumptu posuerat euāgelium, contra se murmurarēt, in auri, & argenti copia, in purpura, & bysso, & pannis preciosis & muneribus magnis & varijs pro varietate personarum, diues studuit aduenire, eunq; H A L L Æ cōempta & nauigio vsq; in L E V T I C I A M portata curribus & quadrigis quinquaginta cum annona imponens ibi per terram L E V T I C I Æ vsq; T I M I N A M ciuitatem P O M M E R A N I Æ transportauit. Quo vbi cum labore ac fatigatione ventum esset, multos horrores & paures illa nocte ibi sustinuerunt. Nam ciuitas illa, Dei adhuc ignara,

ignara, cruda quodammodo & barbara fuit Christianis, & ij ignoti ad ignotos venerunt. Solum tamen urbis praefectum in priori peregrinatione cognitum habentes, ipsum de hospicio conuenerunt: sed ille amicè eos suscipiens & alios quoque se hospites habiturum dicens, arcem iuxta ciuitatem in veteri castello eorum mansioni designauit, in qua fixis tentorijs se quieturos sperantes vanis terroribus tota illa nocte agitabantur.

QUOMODO TIMINAM uenerit.

AM Dux POMMORANIAE populo laturus LEVTICIAM cum exercitu eadem nocte illò venturus erat: Timinenses aut Leuticios audierant ad pugnam ibi ei occurrentes. Vnde nò modica trepidatio fuit in ciuitate. ingruente igitur noctis silentio, exercitus ducis per turmas suas illuc confluit, factumque est, vt vna cohors peditum, & altera cohors equitum ex diuerso iuxta ciuitatem conuenientes, quia nox erat, vtrique se hostes suspicati, diutissime gladijs caderent. Nostri vero strepitu ac tinnitu armorum excitati & exterriti, ignem in castris aqua perfuderunt, fugam meditantibus. Interea socios se agnoscentes, illi à pugna deserunt. Praefectus vero misso satellite causam illius tumultus eis insinuans, ne timerent rogauit; sicque animati constiterunt in loco suo. facto mane Dux cum exercitu omni ad praedam festinans, Episcopum videre non potuit; sed missis nuncijs ibidem illum die illa rogauit se expectare. Circa meridiem vero LEVTICIAM quaqua
Ggg 3 ver-

II.

versum fumigare aspexerunt; signum omnia vastantis exercitus. Ad vesperum autem ecce Dux voti compos multa onustus præda cum suis omnibus & incolumis reuertitur. Aspiciebat namque Episcopus quia diuidebatur spolia, vestes, pecuniam, pecora & aliam diuersi generis substantiam, homines quoque quos captiuauerant, inter se distribuere. Ibi vero fletus & gemitus & dolores innumeri, cum ad diuersos duos pro ratione diuisionis vir ab vxore, & vxor à viro, & parentes à filiis discedebant. Et quamuis pagani omnes essent, omnes quos huiusmodi miseria inuoluerat, Episcopus tamen pius semper & misericors, conditionem miseratus humanam, lacrymas tenere non potuit. Dux vero & successu rerum & de aduentu Episcopi lætissimus videns quia hoc eius voto placuit, teneriores, & infirmiores quosdam absolui præcepit, & quibus seperatio dolori, manere simul, eius interuentu, ordinabat, auditoque multis faciebat, & libenter ei obaudiebat. Episcopus etiam multos precio absoluit, quos tamen fide imbutos baptismoque nouauit renatos & liberos abire permisit. Deinde cum mutuis colloquijs se recreassent & inuicem muneribus honorassent, Duce ad sua negotia digresso Episcopus omnem substantiam suam & populi qui secum erat, TIMINÆ nauibus imponens per proni fluminis vndam tribus diebus VNZNOMIAM vecti sunt, Episcopo in itinere terrestri cum paucis gradiente, in ora hac Evangelico vomere agrum domini sui proscindens, semen spargit fidei, neque ibi difficultas erat in opere: quia ciuitas illa præcompleta fuerat ambrosodoctrinæ salutari. Sacerdotes enim quos pater beatus operis sui vicarios in gente illa reliquerat VNZNOMIAM ex magna parte conuerterant: reliqua pars per Episcopum apposita est ad domi-

num.

quo.

QVOMODO A TIMINA
VNZNOIMIAM veniens per
Frozilaum Ducem Apo-
stasia eos argu-
erit.

TGITVR in hac ciuitate, quia prope
fuit festum Aduentus spiritus sancti, Dux
terrae FROZILAVS toto corde Christianus in-
finitu Ottonis baronibus ac capitaneis totius prouinciae
ac praefectis ciuitatum in festo Pentecostes conuentu in-
dixit, causam simul Christi mandans Euangelium & Euā-
gelistam iterum aduenisse Ottonem Episcopum. Itaque die
statuto congregatis omnibus, adducto in medium Episco-
po Dux ait, En ad quod venistis? En coram est nuncius al-
tissimi. Pacem fert non arma, neque vestra sibi, sed vosmet-
ipsum Deo lucrari quaerit. Attendite oro. Ante hoc qua-
driennium in superioribus huius terrae partibus docens, me
teste, nostis quoque & ipsi, omnia repleuit Euangelio. Et
tunc quidem has partes visitare volebat, sed Deo prospere
negotia sua toto anno illo sanctis operibus illic tene-
batur occupatus, emensoque anno ad sua reuerti suae se-
dis rationibus cogebatur, nec ad vos venire praualuit. Sed
quaeso vna mecum & huius & illius viam causas diligenter aduer-
tite, quodque in omni causa fieri solet, quis, vel quare, quid,
vel quomodo agat, altius contempleremur. Et primo de per-
sona id vobis constat, quia homo religiosus senio & canicie
venerabilis est. Hoc n. & ipsi videtis de cuius nobilitate o-
pera testan-

III.

testantur, & virtutes, & alta, vt fida relatione didicimus, auro m & pro auro eius linea natiuitatis. Porro si dignitatem quærimus præfulari fulget officio & vniuersis Teytonici regni principibus speculum est & lucerna. Imperatori quoque Romano & Apostolicæ sedis pontifici gratus valde est & vnicè familiaris, in auro quoq; & argento, in ministerialibus, & feudatis, in agris, & possessionibus, & quæcunq; hic mundus preciosa vocat, dominum diuitem nouimus & gloriosum. Nunc etiam opulentus venit vestræ saluti ministraturus, nec aliunde quàm de suis sumptibus apud vos viuere propositum habens. Sed rogo quid intendit, vt quid tantæ viæ laborem aggressus, nec proprio corpori nec sumptibus parcit? sed vt breuiter dicam, sicut & pridem, nihil aliud quærit, nisi vos omnes separare a Diabolo, & per fidem Catholicam iungere domino Iesu Christo. Sed quo nam modo? non fraudulenter non violenter, non lucri alicuius terreni, sed vestræ tantum salutis gratia, & Dei honoris benignitate. Et nunc quidem nihil iustæ excusationis à vobis inueniri poterit, super hoc tali vero quo minus eum audire debeatis. Neque enim is est cui necem aut patibulum, ob circumventionis vel imposturæ culpam intentare conueniat, vel alterius generis iniurias, quemadmodum & pauperibus Christi prædicatoribus paulò ante fecistis, suspicati, dolo, & fraude, quæstusue gratia nudos homines & inopes rerum, loqui verbum Dei. Sed illi quidem plagis & verberibus pro veritate subacti à vestris finibus abscesserunt, vos autem huc vsq; in infidelitate perstitistis. Pudeat iã & pœniteat vos longi erroris & ignoratię, & qui nolulistis audire mendicos Euangelistas, audite opulentos. Dixistis namque & subamodo blasphematis, quia Deus Christianorum vilior esset omaibus dijs atq; inferior, q̄ suæ doctriņę ministros

ministros habere non posset, nisi tantum homines imperi-
 tos & rusticos, mendicanti, egestatique addictos. Et vos
 quidem in insania vestra hæc dixistis: ille vero pius, & mi-
 sericors, & præstabilis super malitia, quasi morem gerens
 insipientiæ vestræ, de imperitia, vel rusticitate, de impe-
 rio etiam mendicantis legati, omnem vobis abstulit excu-
 sationem. Superest modò, vt nos qui primi & maiores
 dicimur ac sumus, vestræ dignitati consulamus, tam dig-
 nissimæ ac sanctissimæ rei consentientes, vt populus qui
 nobis subiectus est, nostro possit erudiri exemplo. Quic-
 quid autem religionis, vel honestatis secundum DEVM
 vel homines aggrediendum est, iustius atque decentius
 autumo, vt à capite hoc in membra, quàm vt à membris
 deriuetur in caput: Et in primitiua quidem Ecclesia, sicut
 audiimus, religio fidei Christianæ à plebe & plebeijs per-
 sonis incipiens ad mediocres progressa, etiam huius maxi-
 mos principes mudi inuoluit: reddamus vicem Ecclesiæ
 primitiæ, vt à nobis principibus incipiens, & vsq; ad me-
 diocres progressa, facili prouentu totum populum & gen-
 tem sanctificatio diuinæ religionis illustret. Sed quid plu-
 ra? Affuit Spiritus sancti gratia, & sermonem Ducis omniũ
 cordibus altius quàm dici queat, inplantauit, omnesq; pa-
 ri voto pari consensu faciendum, respondent, quidquid Epi-
 scopus suaderet. Igitur occasione ipsius temporis de adue-
 tu Spiritus sancti, de remissione peccatorum, de varijs cha-
 rismatum donis, de bonitate & clementia diuina, sermo-
 ne mirabili præsul eos alloquens, euangelizauit illis Ie-
 sum. Et quosdam quidem iam dudum Christianos, sed
 errore paganismi denuò inquinatos, præsentis sermone ad
 conpunctionem & validam cordis contritionem emolli-
 tos, cum magno fructu aspicientium, per manus imposi-
 tionem Ecclesiæ reconciliauit, alios autem certatim se

H h offe-

offerentes catechizatos ac pro tempore instructos baptizavit, & totam illam hebdomodam doctrinæ sacrissq; operibus instabat, gaudio ingenti, adeo ut verè Spiritus sancti præsentiam illic adesse certissimè constaret. Itaque concilium hoc non antea solutum est, quam principes ipsi & omnes qui cum eis aduenerant, baptismi Sacramenta percepissent.

DE SACERDOTE IDOLORVM

vice numinis rusticum alloquente.

IV.

RORRO fama facti repente in vniuersam prouinciam diuulgatur, villas & vicos in studia diuersa conscindens, alijs dicentibus, quia bene est: alijs autem dicentibus, Non, sed magis seductio magnates apprehendit. Ipsi vero Sacerdotes idolorum non minima causa huius concisionis erant, appositi eis, quibus displicebat, quod factum fuerat, sua nimirum lucra cessatum iri non ignorantes, si culturæ Dæmonum illic aboleretur, vnde modis omnibus rem præpedire moliti, varia calliditatis suæ argumenta visionibus, somnijs, prodigijs, & varijs terroribus confixerunt. Quin etiam in Hocosta ciuitate quo tunc proximè aduenturus nunciabatur Episcopus, sacerdos qui illic idola ministrabat, nocturno tempore vicinam siluam ingressus, & in loco editiori secus viam inter condensa fruticum sacerdotalibus indutus astabat, & mane summo quædam rusticum de rure ad forum gradientem his alloquitur verbis; Tu inquit, bone homo. At ille respiciens in eam partem, vnde vocem audierat, inter virgulta personam cæcidis indutam, quamuis luce videre coepit & timere. Et ille, Sta, inquit, & accipe

eipe quæ dico. Ego sum Deus tuus ego sum qui vestio & graminibus campos & frondibus nemora & fructus agrorum & lignorum fœtus pecorum, & omnia quæcunq; vltibus hominum seruiunt mea potestate hæc dare soleo cultoribus meis, & his qui me contemnunt auferre. Dic ergo eis qui sunt in ciuitate HOLOGASTENSI, ne suscipiant Deum alienum, qui eis prodesse non possit; mone etiam vt alterius religionis viros, quos ad eos venturos prædico, viuere non patiantur. Hæc vbi ruricolæ Dæmon visibilis edixerat, ad densiora nemora se contulit in posterum: rusticus verò quasi de oraculo stupidus, corruens pronus adorauit in terram Deinde abiens in ciuitatem cœpit annũciare visionem. Quid plura? Credidit populus iterum que atq; iterum circumdantes hominem, eadem sæpius narrare cogebant, moti videlicet monstri nouitate.

Postremò ac si nescius omnium aduenit Sacerdos indignationem simulans, primo quasi de mendacio, deinde attentus audire & obtestari cœpit hominem, vt vera tantum narrans, nullo figmento populum sollicitaret. At ille, vt erat rusticanæ simplicitatis & forti protestatione remita se habere asserens etiam locum ipsius apparitionis se ostensurum pollicetur. Tunc sacerdos conuersus ad populum vane suspirans, En, hoc est, inquit, quod toto anno dicebam. Quid nobis cum alieno Deo? quid nobis cum religione Christianorum? Iuste mouetur & irascitur Deus noster, si post omnia beneficia eius stulti & ingrati ad alium conuertimur. Sed ne iratus occidat nos, illis irascamur & occidamus eos, qui nos seducere veniunt, quod dictum cum placuisset omnibus, firmauerunt decretum vt si Episcopus OTTO vel quispiam de societate eius ciuitatem intraret, sine mora occideretur. Item firmauerunt sibi sermonẽ nequam scilicet vt si nocte vel clam intrãtes quispiã

testo reciperet, simili sententiæ subiaceret. Et hæc agentes multis opprobrijs & verborum iniurijs religionē Christianorum deridebant blasphemantes.

QVOMODO NVNCIOS
pramiserit ad HOLOGOSTAM ciuitatem.

V.

INTEREA VERO APUD VNZNOIMIAM, rebus feliciter consumatis, solutoque cœtu primatum, Dux cum Episcopo remanens, de his quæ post agenda videbantur, & de progressionē, vel quo nam diuenterent, consilium habuit, multaque deuotione studijs Episcopi gratias agens, Ecce, inquit, terra omnis coram te est, securus esto, domine pater, non est qui tibi contradicat, maioribus nam ac principibus omnibus iam fide imbutis. Qua securitate fretus antistes, quasi exemplo domini Iesu Christi binos & binos de discipulis suis præmittebat ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum, quo erat ipse venturus. Contigit ergo VDALRICVM & ALBINVM duos presbyteros simul pergentes, HOLOGOSTAM intrare, vbi à matrona quadã, vxore videlicet præfecti sunt hospicio suscepti, atque satis humanè tractati. Nam hæc quamuis pagana, multum hospitalitati dedita fuit, ac timori diuino, & religiosa valde, adeo vt esset eis * admirationi. Post refectionem vero ALBINVS, linguæ gnarus matronæ adhuc ignoranti rem omnem secreto aperit, scilicet qui nam essent & quare aduenissent. At illa vehementer attonita, Me miseram, inquit, o domini mei, quare ad me intrastis, de vobis enim iam apud magistratus data sententia est, & de me quoque, si vos non prodidero, Sed diuina Clementia seruos suos
vbiq;

Admirationi.

vbique tueri nouit. Nam matrona illa, diuinitus, ut puto^r commonita in superiori quodam cœnaculo eos abscondit, quasi Raab Iherichontina, ne perderentur, effecit equituras & rem illorum & sarcinas, & quæcunque habere poterant, illa per pueros suos subito extra ciuitatem deduci & in præsidio suo collocari fecit. Quibus deductis, ecce gladiatores, & turba populi cum telis & fustibus tecta matronæ irrumpunt, cum tumultu & clamore magno, illos ignotos homines sibi exhiberi iubentes. At illa, Fateor, inquit, homines ignoti ac peregrini, ut sæpe solent ad me declinauerant. Sed accepto prandio mox in viam suam abierunt. At illi scrutantes omnia cum nec iumenta nec vestes nec vlla signa itinerantium inuenissent, furere desierunt. Porro illis per triduum ibi latitantibus, Episcopus cum Duce ab VNZNOMIA profectus multa manu militum & sociorum HOLOGOSTAM intrauit, spem salutis & præsidium portans Apostolis in conclau latitantibus.

*QVOMODO HOLOGOSTAM
intrauerit & predicauerit.*

TAQVE urbem ingressus, Duce fideliter ac strenue ad omnia cooperante, semen sparsit Euangelij, & dura incredulorum corda placida prædicationis ingenio paulatim detumescere faciebat. Interea quidam de Christianorum socijs VDALRICVM & ALBINVM delatibus suis emergentes & iunctos con socijs timorem suum referentes, deriserunt, & quasi eis insultantes, securius sese habere cœperunt, & longius à suis digressi, sana etiam idolorum, Episcopo sermonem exhortationis proferente, speculatum vagabantur. Verum quia maligni homines, apud quos radix paganismi

VI.

Hhh 3

adhuc

adhuc valentius vigeat, En, inquit, isti explorant quomodo templa nostra incendant. Et congregantes se in platea etiam arma portare ac fustes coeperunt, & qua transituri videbantur, eis obviam stare. **VDALRICVS** autem intuens eos eminus, & subsistens, Non aduertitis, inquit hos non sine causa conuenire. nam & turbulenter se habent & arma portant, & prioris periculi recordans, Nolo, inquit, toties temptare Deum meum. Et conuersus, illo ubi Episcopum dimiserat, redire coepit, alijs omnibus eum sequentibus, praeter clericum quendam **ENCODRICVM** nomine qui longius ante illos progressus, iam fores delubri tenebat, videntes autem pagani, qui conuenerant, illos a caepta via reuersos prosequi eos quidem non audebant, sed ad illum clericum interficiendum omnes acquirerunt. Quo viso ille aliud, quo declinaret, non habens, sanum audacter quavis exterritus intrauit. Erat autem illic clypeus pendens in pariete mirae magnitudinis, operoso artificio auri laminis obtectus, quem contingere nulli mortalium liceret, eo quod esse vilijs nescio quid in hoc sacrosanctum ac paganæ religionis auspicijs, in tantum, vt nunquam nisi belli tempore a loco suo moueri deberet. Nam, vt postea comperi modo Deo suo **SEROVITO** qui lingua latina **MARS** dicitur, erat consecratus, & in omni praelio victores sese hoc prauijs confidebant. Clericus autem vir acris ingenij dum metu mortis in templo huc illucq; diffugeret telum aliquod vel latibulum quaeritans, clypeum corripuit, & amento collo iniecto, leuaq; loris inserta in medium turbæ furentis ei in via prosiliit. Rustici vero prodigialem armaturam videntes, partim in fugam conuersi, partim etiam quasi exanimis facti in terram cadunt: ille autem proiecto clypeo secus hospicijs ad socios curteris coepit, & pedibus timor addidit alas. Cumq; anhelans & palli

pallidus ad suos deuenisset, de ipsa huius trepidatione & eorum qui præmissi fuerant triduana occultatione apud omnes, præcipue vero apud Episcopum & Ducem tota nocte illa iucunda erat narratio. Monuit tamen pius pater filios suos & discipulos propter insidias latentis inimici, vt se circumspicere agerent. Tam diu ergo mansit in loco illo disputans & suadens de regno Dei quo vsq; omnis populus fidei sacramenta percipiens, fana sua destrueret & Ecclesiæ sanctuarium cum altari præpararet. Quod Episcopus consecrans, IOHANNEM presbyterum eis ordinauit, & vt reliquam basilicæ formam post suum discessum promoueret ammonuit.

DE TEMPLO DÆMONIORUM
apud Gozgangiam de-
structo.

DEINDE omni populo ualefaciens, & in multa caritate omnipotenti Deo illos committens, ad GOZGANGIAM iter diuertit. in hac siquidē ciuitate miræ magnitudinis ac pulchritudinis templum fuit, sed Episcopus cum de fide Christianæ religionis eos per interpretem alloqueretur (Nam Dux ad sua negotia iam ab eo discesserat) illi ad omnia paratos se asseriebant, si modo sanū eorum intactū remanere potuisset: magnis enim sumptibus nuper extructum fuerat, multumque in eo gloriabantur, eo quod videretur magnum totius ciuitatis esse ornementum. Tentabant etiam occulte immittentes quosdam pontificis animum lenire muneribus pro ædis conseruatione. Tandem rogantes, vt vel in basilicam ordinaretur. Sed Episcopus constanter agens, indignum esse dicebat, ædem
sub

VII.

2. Corinth. 6.

sub titulo Dæmonis ædificatam immundoq; ritu profano tam diuinis vsibus mancipari. Nam quæ conuentio Christi ab Belial, aut quæ communicatio templo Dei cum idolis? Dicebat autem illis & similitudinem. Nunquid seminatis frumenta vestra super dumos & spinas? Non puto. Sicut ergo de agris vestris spinas primo eradicatis ac tribulos, vt iactis bonis seminibus, opratas segetes ferre queant, ita & hanc radicem idolatriæ, spinam prædicationis, de medio vestrum funditus extirpate, vt de bono Euangelij semine corda vestra fructificet in vitam æternam. Hæc & alia huiusmodi sermonibus oportune, & importune, obsecrando, increpando, arguendo per singulos dies insistens duros gentilium animos tandem ita emolliuit, vt ipsi ædem execrabilem, de qua tota quæstio fuit, suis manibus confringerent & simulachra protererent.

DE ADVENTV LEGATORVM
eius, & præparatione dedicationis templi.

VIII.

DVM ea gerebantur, legati marchionis ABELBERTI de SAXONIA superuenere, opera & statum Episcopi studiose inquirentes, marchio etenim cum esset amicus valde ac familiaris Episcopo, in gente barbara huc periclitari metuebat: vnde si opus haberet, præsidium & opem ei ferre cupiebat. Astuere etiam ipsius Episcopi œconomorum nuncij, aurum, & argentum, vestes quoq; & alia necessaria ei deferentes: vt enim supra dictum est, licet Euangelium annuncians de Euangelio viuere deberet, ipse nihil horum vti volens, suis se tantum sumptibus transigebat. Igitur legatos omnes apud se ibi

se ibi tam diu retinuit, quousque videndo & audiendo discerent quid de operibus aut statu eius referre deberent. Porro baptizatis omnibus tam viris quam mulieribus totius ciuitatis, ad dedicationem altaris & sanctuarij iam surgentis Basilicæ, multa exultatione populi, deuotus accingitur, omni studio ac diligentia ipsi festo decorem & reuerentiam procurans, quatinus de amissione prioris fani vel celebritatis minimè dolerent, melioris solennitatis tripudio & melioris fabricæ ornamento consolati.

DE ALLOCVTIONE IPSIVS
ad Mizlaus principem.

N T E R agendum verò quod ipsa dedicatio vel IX,
quod singula opera dedicationis significare habet, rudi populo antistes exposuit; præcipue vero MIZLAUS ipsius ciuitatis principem, quem pridem in pētecoste cū alijs primatibus VNZNOMIÆ baptizauerat, vt in eo ceteros erudiret, de his omnibus alloquitur, Sacramētum dedicationis ad animā cuiusq; fidelis pertinere sufficienti sermone demonstrans, quæ Spiritus sancti templū efficitur, vel in cuius corde Christus per fidem inhabitat. Dein sermonem ad ipsum principem ex toto conuertens, Tu es, inquit, fili charissime vera domus Dei. Tu ipse hodie dicandus & dedicandus es, & omnipotenti creatori tuo Deo, vt eminus ab omni alieno possessore, ipsius tantum mansio fias & possessio, non ergo impedias dedicationem tuam fili charissime. * Nihil enim prodest istam, quam cernis domum foris, dedicari, nisi & dedicatio ista in me compleatur. Episcopus autem intelligens adesse Spiritum sanctum, Ex parte, inquit, fili, domus Dei
Iii esse

Videtur hic aliquid deesse.

esse cœpisti; fac ut ex toto sis. Iam enim idolatriam fide commutasti, baptismi gratiam consecutus.

Nūc sequitur ut fidē pietatis operib⁹ exornes, impietates, violētias, & crudelitates, oppressiones, rapinas, homicidia, fraudes penitus, postremo quidquid tibi fieri non vis, alij ne feceris. Captiuitates quas habes absolue omnes. Quod si non omnes, vel eos certe qui Christiani sunt, tuæ fidei consortes. Tum ille parum hēsītans, Durum, inquit, mihi est, pater, dimittere omnes: quia magnis rationibus ac debitis quidam ex eis modō detinentur. Tunc Episcopus, Debita, inquit, pro debitis dimitti & sermo euangelicus & Dominica suadet oratio. Sic enim omnium debitorum tuorum apud Dominum certam remissionem consequeris, si omnes debitores tuos in eius nomine dimittis. At ille altius ingemiscens, En, inquit, in nomine Domini Iesu omnes absoluo; ut, secundum verbum tuum, dimissis peccatis meis dedicatio ista hodie in me compleatur. Et vocans ministrum qui super captiuos erat, omnes dimitti præcepit. Erat autem inter eos adolescens nobilis filius cuiusdam potentis de DACIA. Ille absolutus alijs in cauea quadam subterranea iunctus cippo & catenis tenebatur, eo quod pater eius quingentarum librarum debitor, hunc yadem posuisset. Cumque de absolute captiuitatum, de obediētia, & religione MIZLAI principis multa esset tam populo quàm Episcopo & omnibus qui aderant in domino exultatio, & ad consumptionem dedicationis ministri ac sacerdotes alacriter festinarent, necessaria præpararent, habitis omnibus, vas cum cineribus, quod ad aram positum erat, inueniri nō potuit. Cumque ministri commixtionem salis & vini &
cinerum

sinerum facturi, & non inuentis cineribus turbarentur, VDAIRICVS Sacerdos correpta * contra vicinas domos vnam vel duas scrutatus in eis cinerem non inuenit,

f. conta, pro vase: kanteu vocamus.

Deinde ad tertiam currens cryptam quandam subterraneam, in quam praedictus adolescens in abditiore parte clauderetur intrauit. Sed captiuus per fenestram manu porrecta, & sonitu facto currentem Sacerdotem ad se vocat, rogans vt pro sui liberatione Episcopo significet. Sacerdos vero correptis cineribus properanter ad Ecclesiam redijt & operienti Episcopo alijsque fratribus de illo insinuat. Episcopus vero quamuis misericordia moueretur, Tanta, inquit, praestitit nobis, vt amplius cum rogando grauare non audeam. Tamen ne gaudium huius festi aliqua ex parte claudicet, super huius quoque miseriam Dei misericordiam inuocemus. Et conuersus ad orientem cum ministris quasi hora vna preces fudit ad Dominum. Deinde sacerdotibus ait, seorsum accipite MIZLAVS, & quam modestius potestis super hoc verbo exhortamini. Quod cum facerent, MIZLAVS ait, In hoc vno homine parcat mihi velim prudentia vestra, nam pater eius maioribus mihi debitis astrictus est, quam vt gratis absolui possit. Sufficiat vobis quod tantum absolui gratis. Tunc illi, Reuera, inquit, multum est quod fecisti. Miratur hoc dominus Episcopus, miramur & nos, nec in longo tempore Christianis tale quid in terra Christianorum comperimus, vnde & dominus Episcopus & omnes fratres gratias tibi referunt & honori te habent & semper habebunt, Deoque omnipotenti cuius te seruum exhibuisti, quod de omnibus vicem tibi rependat, deuotè supplicabunt.

Nam & dominus Episcopus tam magni pendit, quod fecisti, ut ultra quidquam rogare te verecundia. Sed noueris in veritate, quomodo si quo pacto te ipsum vincens, hoc bonum cæteris tuis meritis superaddere posses, magna tibi gratia magnaq; recompensatio apud Deum cumularetur: magnus etenim dominus Deus noster, & magna virtus eius, morisque illi cum sit pro paruis magna restituere, quanto magis pro magnis maxima. Quod si hoc magnum & difficile tibi pro ipso feceris, non sine mercede maxima ab eo indonatus remanebis. Sed quid multis? Ingemuit homo tactusq; ab intus spiritu pietatis, totus soluitur in lachrymas. Deinde cum ipsis clericis ad Episcopum tendens, En, ait, pater sanctissime, in ista quoque petitione Deum meum & te seruum eius dominosq; meos sacerdotes ministros tuos honorabo: quinimo pro nomine domini mei Iesu corpus meum & omnia mea si ratio postulauerit, deuotus impendam. Et iubens adduci vinculum ferro & catenis oneratum, flentibus omnibus qui aderant in hostiam & oblationem Deo aræ imposuit, petens sibi remissionem peccatorum à domino pro ipso recompensari. Ita ergo in plenitudine gaudij spiritualis tota illa Ecclesia feruente, & laudes Deo super vniuersis bonis ac donis eius concinente, dedicatio consumatur, omnesq; alij exemplo MIZLAY principis vias suas correxerunt, unusquisq; ab iniurijs & violentijs seu oppressionibus suis temperando & vi ablata proximis suis restituendo. Ecclesia ergo proficiebat, & crescebat, & licet inuidente diabolo, ambulans in timore domini & spiritu sancto replebatur. Sed hostis antiquus damna sua non ferens opera Dei turbare molitus, validis erroribus vniuersam prouinciam concussit. Nam POLIZLAVS Dux POLONORVM inuictissimus in multa fortitudine & copioso militum apparatu de-

ter-

terra sua iam veniens in ipsis terminis POMMORANIÆ castra metatus ferebatur in furore graui terrā ipsam ingrefsurus. Audierat enim, quod post priorem beati OTTONIS prædicationem nec pacti secum fœderis nec susceptę religionis iura seruare curarēt. Insuper compertum habebat quod ciuitates quæ pridem conuersę fuerant, remissi tributi veniam alpernati, suiq; mediatoris obliti viribus suis se deinceps tutos fore considerent, munitionibus & castris quæ bellica vi conplanata fuerant, ex magna parte hoc interuallo reparatis. Vnde quasi iustam commotionem habens Dux eos iterum conterere veniebat, suęq; ditioni subiugare. Quod illi audientes, missisq; sæpius atq; remissis exploratoribus, exercitum iam in proximo cognoscentes, multum vbiq; trepidare cœperunt, partimq; fugere ac res suas ad loca munita deferre, partim etiam arma contra mouere, finesq; suos defendere meditabantur. In ipso tamen articulo, vt puto à Deo inspirati omnes quasi oues ad pastorem, scilicet ad Episcopum confugiunt, & quid factu opus esset consilium quærebant, at ille pietatis visceribus affluens Ecclesiam rudem & neophytam bellico tumultu vexari perniciosum sciēs, de diuina misericordia simul etiã de POLESIAI ducis amicitia non vane præsumens, bellū simul & causam belli, si modo cōsilijs eius parere velint, dissoluere pollicetur. Quo audito illi prudētiæ & sanctitati doctoris sui attendentes, nec sinistrè casurū arbitrati negotium, q; ille vt timorem domini suscepisset, communi decreto semetipsos & omnia sua consilia eius sapiētiæ commiserunt. Assumptis igitur clericis pater venerabilis sarcinas quidem & omnem supellectilem suam ibi relinquens, obuiam se parat exercitui, iunctis sibi viris honorabilibus de terra, qui à Duce obiectis respōdere & omnibus cōtrouersijs decidendis hinc inde exortis possent

sufficere. Vbi igitur ad castra venit à Duce honorabiliter susceptus, mirumq; dictu, quam facile diuinis eloquijs animi eius feritate lenita, ad omne quod volebat, principem inclinauerit. Ille namq; multum protestabatur non alia causa hoc tempore bellum suscepisse, quam ob iniuriæ Dei omnipotentis ultionem & mutui foederis ruptionem, quia & Christianismi iura in plerisq; locis rem diuinam paganitate violassent & inita societatis & compositionis ligam minimè seruassent. Episcopus ergo hæc omnia emendatione dignissima fassus, legatosq; aliquantū pro his obiurgans, ad pristinum compositionis pactum partem reuocat utranq; sese tunc temporis, quemadmodum & nunc pacis mediatorum extitisse commemorans. Placabat autem maxime ducem POLONIÆ BROGIZLAI Ducis fides & deuotio ab Episcopo laudata: quia & in priori & in prædicta prædicatione æquè fidelis inuentus, multa bona prædicatoribus ostendisset. STETTINENSIBVS vero quod aliqui ex eis ad errores pristinos reuoluti essent, diuinæ indignationis ac suæ illis mandat non defore vendictam, nisi quæ totius apostasiæ immundicias congrua diluant satisfactio- ne, indulgentia petita doctoris. Dux itaq; talibus modis à beato viro mitigatus, licet nimis murmurantem exercitum utpote prædæ auidū, versis aquilis, ad sua redire præcepit. Porro Episcopus voti compos cum legatis rediens attonitis gregibus suis, optatæ pacis & securitatis nunciū reportauit. Et quantum illi pridem de metu belli maestificati fuerant & concussi, tantum alacres facti sunt & in fide Christianismi fundati; sane doctori suo ascribentes patriæ liberationem, seruulq; Dei magnificatus est vehementer in terra POMMERANORVM. Ille vero nihil meritis suis tribuens, tanto se humiliorem apud Deum & homines exhibuit, quanto sine illius auxilio se nihil posse sciebat, dimit-
tensq;

tenſq; nuncios, de quibus ſupra dictum eſt, marchioni & SAXONIBVſ gratias egit pro bona voluntate, de Dei operibus & de ſuo ſtatu mandans quæ auდიſſent & vidiffent, ad Dei gloriam narrare.

QUOMODO VERANIAM IN-

ſulam conuerte voluerit, ſed prohi-

bitus, preſbyterum Vdalricum illo nauigio de-
ſinanit, idemq; tertio vento prohibitus.

RAT autem VNZNOIMIÆ illis diebus Dux pa-
riter & Episcopus. Est autem insula quædam,
non longe à ciuitate illa, habens mare interie-
ctum, quasi itinere vni^o diei, VERANTA nomi-
ne. Sed loci huius incolę duri erāt & barbari, singulari feri-
tate crudeles. hij prædicatione beati viri dudū comperta,
omnia quæ de illo dicebantur, aspernati, mortē ei, si ad eos
veniret, minabantur. Sed quo amplius duras eorum mi-
nas audierat, eò amplius in animo suo fixum habebat
illo, * sperans ibi martyrij coronam se adepturum. De
hoc vero cum Duce & aliis familiaribus suis dum consiliū
tractaret, propter immanitatem periculi ab omnibus dis-
suasus est. Quod ægerrime ferens, ingeniosus agere cœpit
quomodo se nescientibus eis illo proriperet. Hoc sentien-
tes illi, cautius eum obseruabant, nullā secuti opportuni-
tatem quod id aggredi posset ei concedebant: salutē illius
vitamq; multis vtilem ac necessariam memorantes. Verū
desiderij magnitudine nihil huiusmodi rationum audire
potuit, illos potius modicę fidei arguens, ac pusillanimita-
tem eorū increpās, fidē Christianā factis magis firmādam
aiebat, quam verbis. At is, Quæ merces æternę vitæ prædi-
catoribus, qui pro illa vitā præsentem expendere formida-
rent? Et quid, inquam, fieret, si in his barbaris nationib^o e-
uangelizantes ꝑ Christi nomine omnes occumberemus?
Nimi-

X.

Nimirum gloriosior esset prædicatio, quæ nostrum sanguine firmaretur. Sed ô dolor de tanto fratrum numero nec vnus, puto, dignus habebitur, morte sua vitæ, quam speramus, perhibere testimonium? Atq; verbis talibus verrecundianata est trepidantibus.

VDALRICVS autem venerabilis sacerdos constantior factus sciens etiam hoc seni placere, huc lætus -----
 Accepta igitur benedictione paraturam sacerdotalem, calicem quoque ac librum & cætera quæ faciendæ missæ ratio postulat nauem conscendit. Sed illi videntes fratrem suum vnice carum solum ad martyrij palmam properantem cum dehortari eum non possent, viam eius lachrymis vberioribus prosecuti sunt. Qui horis quasi tribus prosperis flatibus nauigans fere iam ab oculis eorû oblat⁹ fuerat, & ecce tempestas oritur, ventisq; contrarijs ratem huc illucq; pellentibus, viam tenere nõ potuit, sed & littus vnde exierat post multam fatigationem appulsus est. Ille vero tamen si tempestatis iniuriam & imbribus de super irruentibus & procellis nauem deorsum implentibus totus esset madidus, vixq; spirare videretur à cœpto desistere noluit, neq; ad terram exire noluit, sed sedes in nauicula tranquillitatem maris exspectabat; interim aquam de nauis vasculo proijciens. Ventis itaque paululum sedatis, iterum nauigare cœperunt, iterumque simili modo impeditus est. Tertia quoque vice ire temptans, sed nihilominus nocte ac tempestate ingruente ponti sæuitiam vix & quasi per miraculum euasit; tempestas vero infra dies septem non cessauit. Intellexit ergo vir Dei VERANOS emangelicæ gratiæ indignos, currensq; cum clericis discipulum quasi de palæstra coronatum de littore ducit ad tectû, super ipsius constantia fideiq; magnitudine dominum benedicens, At vbi cœnatum fuit fratres de navigatione V-

DALRICVS

DAURICO iocari cœperunt. Et quis inquit si perisset homo, reus homicidij teneretur? ADELBERTVS autem interpres, cui maximè factum displicebat, Quis iustius, inquit, homicidium lueret quàm is qui eum ad tale periculum direxit? Verum Episcopus quamuis ab eodem fratre de hoc verbo ante pulsatus fuerit, nil motus, ad Euangelium se conuertit, & exemplo domini discipulos quasi oues inter lupos mittētis factum suum defendit. Quis enim, ait, homicidij reus tenebatur, discipulis qui à domino mittebantur interfectis, qui oues ad lupos misit: profecto à lupis oues deuorandas sciuit. Deuoratae sunt oues à lupis, interfecti sunt Apostoli à tyrannis. Deinde parabolam facto suo coaptans plena rationis doctrina discipulos animauit, dignisque exhortationibus in gaudio spiritali magnam partem noctis expendit. Et mane facto, quid nam agerent vel quo ducerentur, inter se tractabant. Verum haud diù cunctabundi, quod superfuit de opere in agro Domini Coloni fideles inter se distribuunt; alijs retro ad THYMINAM, alijs autem ad loca alia euangelizandi gratia diuertentibus.

*QVOMODO SOCIIS NE AD
STETINAM iret, dehortantibus, so-
lus tunc adgressus sit; & retractus,
comites via eos acce-
perit.*

PISCOPVS vero ad STETINAM iter proposuit cum ministris, de apostasia in spiritu uehementi increpare superbos. Sed clerici qui cum ipso ituri erant, STETINENSES, barbaros & crudeles
Kkk agno-

XI.

agnoscētes, suæ pariter & illius saluti metuebant. Vnde ne illuc veniat dehortantur studiosius. Cumque illi molesti essent, Video, ait, tantum ad delicias venimus: quidquid asperum & difficilè occurrit, totum declinandum iudicamus. Sed esto, nam ad gloriam martyrij, sicut nullū cogere volo, ita si posset fieri, omnes vos hortari vellem. Rogo autem si iuuare nō vultis, saltem ne me impediatis. Suæ vitæ potestatem habeat vnusquisq;: liberi estis vos; liber et ego. Dimittite me viri obsecro. Et ciecitis omnibus sese in cubili suo in orationem dedit vsque ad vesperam. Deinde vocat puerum familiarem, præcipiens vt clausis vndique ostijs, à se omnes dimoueat nullumque sine sui conscientia admittat. Quo facto secreti sui compos, fugam meditatur, itineralia induitur, succingitur, indumenta sua sacerdotalia cum libro, calice, alijsque utensilibus in mantica ponens, omnia in humeros leuat, tectusq; umbra noctis, clam cunctis nescientibus, incomitatus urbem egreditur, viam carpens, quæ STETINA M vergit. Cumq; circumspexisset huc atq; illuc & nullum comitari se videret, latus & alacer de prosperitate furti, Deum benedicens matutinale inchoat officium, gliscēs, & properans totum iter nocte illa complet. Cumque nocturnus viator viam ardentem carperet, hora noctis decimiam instabat; Clerici autem è diuersis stratis surgentes cum ad dicendas matutinas se colligerent, quidam suspēso gradu ad cubiculum pergunt Episcopi, virum dormiat an vigilet, vel quid agat, explorare cupientes. Verum vbi propius propiusq; admoti Episcopum nō inueniunt, consternati sunt animo. Et diligēter omnia scrutātes, cubicularium Episcopi & alios qui iuxta erant crebro sciscitantes quod factum fuerat, tandem ediscunt. Quid multis? turbant.

turbantur omnes, alijque pedibus, alij vero ascensis equis, huc illucque pontificem quæsituri discurrunt, factoque mane hi qui in equis fuerant, directo calle ac concito gradu versus mare viam insequuntur abeuntis & abeuntem consequuntur. At ille vbieminus venientes nauem iam intraturus, agnouit, turbatus est valde & altius ingemiscens, Heu, inquit, Domine Iesu vnice Dei, vnice virginis, dulce nomen spei meæ, nunquid fraudabis me à desiderio meo? Fac, oro, vthi, qui veniunt, aut mecum cant, aut me à proposito meo non impedian. His dictis illi accurrebant, moxque ab equis desilientes pedibus illius prosternuntur. Sed quid? prosternitur & ipse: leuant illi; leuat & ipse: flebant illi, flebat & ipse, vocemque mæror ac tristitia vtrinque diutissime interclusit.

Tandem post multas lachrymas senior mæstus in hanc vocem prorupit, Ad quid venistis? Redite quæso ad hospicium & ego via quam cæpi pergam. At illi, Absit, inquit, Sufficit nobis hæc tam grandis confusio, amodo te nequaquam deferemus. Si redire vis? tecum redibimus; sin autem progredi, maius tecum progredimur. Sed placeat sanctitati tuæ consilium nostrum. Redeamus pariter ad fratres & ad pueros nostros hodie, cras, ecce, coram te loquimur, siue in mortem siue in vitam omnes tecum veniemus.

kkkz

qvomo.

QUOMODO SEQUENTI DIE
Stetinam intrauerit & prædica-
uerit.

XII.

ALI ergo pacto Episcopus cum eis reuersus
craftina die omnibus se comitantibus viam e-
andem ingrediuntur, ascensaq; naui prospe-
ris flatibus, Stetinam sunt aduecti. Homines
autem de ciuitate inter se diuiserunt, alijs adhuc in fide
manentibus, alijs vero ex maiori parte ad paganismum
reuersis. Fuit autem basilica ante introitum ciuitatis in a-
rea spaciola, quam ipse in priori profectioe dedicaerat.
Quam ingressi hospitari cœperunt, fideles itaq; de aduen-
tu Episcopi gaudebant, infideles turbabantur. Præ omni-
bus vero nefandi sacerdotes furere & furorem ----- ex-
citare, adeo vt collecta manu armatorum, Ecclesiam vn-
diq; cingerent, & insanis tumultibus debacchantes ædem
ipsam conuellendam & omnes qui erant ibi vnâ cum ma-
gistro interficiendos clamitarent. Episcopus itaq; marty-
rij audis, pontificalibus se induens, arma sua, CRUCEM
tollit & reliquias, psalmosq; ac hymnos cum clericis per-
sonans, agonem suum domino commendabat. Barbari
vero audito cantu mirati sunt valde, quod quasi in arti-
culo mortis positi cantare potuissent. Et auscultantes mu-
tuosq; se respicientes, virtute vt pote verborum incantati,
clementius se habere cœperunt, & iam non viribus sed
magis ratione opus esse dicebant, ad talia recipienda, vel
etiam propulsanda. Deinde sapientiores quiq; super his
rebus ipsos sacerdotes secretius conueniunt, ipsorum esse
dicentes cōgruis rationibus religionem suam defendere.
Talia inter se mussitantes paulatim ad sua digrediuntur.
Erat

Erat autem sexta feria & Episcopus cum suis illa die sabbatoque ieiunijs & orationibus sacrisque meditationibus usque in diem dominicam intentius operam dabat.

DE VITSTACO QVOMODO à vinculis sit ereptus.

INTEREA cuius quidam nobilis eiusdem civitatis VITSTACVS nomine, in conuentu populi, in plateis, & domibus, vbi cunq; & quado cunq; facultas data est, regnum Dei & fidem prædicare non desijt, Christianas traditiones & omnia documenta Episcopi sana & sancta & veritatis plena contestans. hic etenim non longe ante aduentum pijssimi ORTONIS cum alijs conciuibus suis piraticam cõtra paganos exercendo dum incautius ageret, in hostes inciderat, multisq; ibi trucidatis cum alijs vitæ relictis in captiuitatem ductus fuerat. Cumq; ferro & catenis & tenebrosi carceris custodia clauderetur, orando ad dominum per merita Episcopi liberatus fuit. Nempe cum diuturna oratione fatigatus in somnum resolutus esset, Episcopum ORTONEM qui eum baptizauerat & de sacro fonte leuauerat, sibi assistentem videbat. Quem dum ille cognosceret, rogat iterum & genua flectit pro ereptione. At ille, Ad hoc, inquit, veni, sed tu liberatus ea quæ Sterinensibus mando, ferre non dubites. Et mox datis mandati verbis, & signo crucis ad eum facto, captiuum exire iubet. Expergestus homo de visulætatur, mouet gressum, effectum probat visionis. Et ecce catenæ omnes & vincula soluebantur, progreditur ad ostium, & carcer apertus erat. Sentit ergo virtutem adesse diuinam altiq; suspirans gratias agit om-

XIII.

mnipotentī Deo, ac timido gressu inuisam domum exiit, suspectisque locis leniter transiit, cursum ad mare tetendit, diuq; huc & illuc discurrens nauem quærebat, sed nullam inueniens admodum anxari cepit. Nam se denuo capi, denuo incarcerari metuebat. Sed quid faceret? Ad vltimum, formidine mali, cum iam sine remige corpus in vndas pararet mittere, OTTONEM suum nominans ingemuit ad dominum. & ecce de insperato cymba littori adlabitur; quam sibi à Deo pararam videns, cum gratias egisset, ascendit & vtriusq; manibus fluctus verberans, ratem conuertit in altum, mirumq; dictu, quam citissime prosperante deus pat' ad pulsus est horis quod miraculum assiduo relatu notum faciant & STETINAM veniens responsa Episcopi ciuibus in vnum cõgregatis vt iussus erat præmissa ex ordine liberatione sua ita exposuit: O ciues, doctor & magister noster beatus OTTO sic & sic fecit mihi: & hæc mandat vobis. Grauis & dura nimis ab omnipotentī Deo vindicta super vos & super ciuitatem istam ordinata est, pro eo quod eius fidem & culturam polluistis, partim cum eo partim pro eo idolis seruientes.

DE SACERDOTE IDOLORVM altare domini confringente sed punito.

XIV.

f. Adilberti.

EPANDI quippe sacerdotes dum peste ac moribus homines & iumenta quodam anno ex inæqualitate aëris sibi laborarent, à dijs hoc malum immissum esse dicebant & ex voluntate populi Ecclesiã sancti ADLBATI martyris tintinnabulo & campanis deiectis, destruere cœperunt, vnusq; illorum dum malleo cementarij altare percuteret, subito læguore ac stupore à domino percussus est. Cumq; malleus de manu

manu eius caderet, cecidit & ipse: deinde post longum spiritu parum resumpto, populum astantem, quasi ex plaga emendatus sic adoratus est, frustra O ciues nitimur: Deus Christianorum fortis est, & nostra vi à nobis expelli non potest. Mibi autem consilium videtur, vt illum habeamus, & tamen antiquos Deos nostros non dimittamus, & iuxta illius aram nostris quoq; dijs aram constituamus, vt eos omnes pariter habeamus propicios. Quid faceret populus? Territus pro digio consilium probauit, exstructoq; nefando altari iuxta dominicum altare Dei, seruierunt & daemonebus iuxta historiam antiquitatis, qua dicitur, quod populus Samaritæ Deos gentium colens, nihilominus domino seruiebat.

DE ADVENTV EPI-

scopi.

BISTA CVS ergo fidei zelo calens non semel aut bis legationem, quam acceperat, egit ad populum, sed ex quo à captiuitate redijt, nunquã cessauit euangelizare regnũ Dei, misericordiã Dei & merita liberatoris sui ciuibus inculcans; & nisi ab errore quiescant, diuinam eis ultionem intentans. Tota vero ciuitas, exceptis sacerdotibus factum hoc cum ueneratione mirabantur, & tamen praua ualente consuetudine, à paganis ritibus cessare non poterant. Sed iam de præsentia domini Episcopi responsalis eius audentior factus, linguã laxat eloquio, victorq; idolorũ & vatũ, vana de his vaticinantiũ, ad seruũ Dei ueniens cũ amicis & cognatis suis, pronus adorat, gratias agit, referens omnẽ ex ordine, ipsumq; ardentem ad opus prædicationis instigat, auxiliũ ei & consilium ex sua suorumq; parte ad omnia pollicitus. Itaq;

XV.

.LXX

Itaque die dominico completis missarum solennijs, sicut erat sacra indutus, armatura vexillo CRUCEIS ex more pre-lato, in medium forum ciuitatis duci se rogauit. Cumq; ad portam ventum esset, ecce, per quam sine remigio trans mare VVITSA CVS vectus erat, nauicula poste pen-debat; & admotus lateri pontificis, Vides, ait, pater? & feriens eam hasta, Hæc, inquit, cimba testimonium san-ctitatis tuæ, firmamentum fidei meæ, argumentum le-gationis meæ ad populum istum.

Erat autem alius breuissimus qui à duobus facile porta-retur. Subsistit Episcopus, & diligenter rem considerabat, perpenditq; quod in pacatissimo amne vix, remo guber-nata, vnã personam portare sufficeret, nedum in flucti-bus marinis sine omni gubernaculo nisi hoc diuinæ virtu-tis esset gubernaculum, gratias agit Deo beatus antistes quod incredulæ genti virtutem suam tali factõ demon-strasset. Liberatus autem subintulit, Hanc idcirco suspẽ-di feci ad portam vt ingredientiẽs siue egredientes factõ hoc disceretis, quid in suis necessitatibus de Dei miseri-cordia ac de tuis meritis, sanctissime pater, sperare deberẽt. his dictis in confertissimas paganorum turbas, ministris comitantibus, in medium forum sese contulit Episcopus. Erant autem ibi gradus lignei, de quibus præcones & ma-gistratus ad populum concionari solebant. In quibus stas minister Euangelij sermonẽ cœpit, fremitũ verò diffidẽtis populi VVITSA CVS vice præconis manu & voce sedabat.

*QVOMODO HASTISEVM AP-
proiecerint sed in manibus eorum di-
riguerint.*

XVI.

VMQ; omnes conticuisent, & verbum exhor-tationis pars maxima libenter ---- ecce vnus Sacerdotum vir Belial, plenus furore, pinguis, procerus,

procerus, in medium turbæ sele fortiter intrudens cambuccam suam manu gestabat, spiransq; & anhelans, vsq; ad ipsos gradus accessit, leuataq; manu semel & bis columnam graduum validissime percussit. Deinde clamore magno & verbis nescio quibus contumeliose prolatis, silentium mandat loquenti, suaq; vocis grossitudine magnum tonans sermonem, Episcopi & interpretis pariter oppressit, populoque ait: Sic ô insensati & stulti, & inertes quare decepti & incantati estis? Ecce hostis vester & hostis Deorum vestrorum. Exspectatis? feret ne impune contemptum & iniuriã? Omnes autem incedebant hastati. Fatur ergo sacerdos. Hæc dies omnibus erroribus eius finē imponet omnesq; adhortas sigillatim quoq; de quortū certus erat malignitate proprijs nominibus compellabat. Et quicūq; spiritu vesano agitabantur, quibusq; familiarē fuit, audacter magna, quàm consulte agere, ad dicētis vocem inflammati hastas leuant, quas dum ad iacēdum vibrant, actu rigent in ipso, mirumq; dictu, nec hastas iacere, nec dimittere dexteram, vel de loco moueri poterant. Stabant igitur vt simulachra immobiles, fidelibus & religiosi facti spectaculum. Quorquot enim erant infideles & maligni qui à fide Christianismi defecerant & in infidelitate sua pertinaci dementia stantes impias manus contra seruum Dei leuauerunt, hac pœna tam diu sunt multati, quousq; in sua fide boni firmarentur, & illi à prauitate cordis per pœnam corporis corrigerentur. Nam & Episcopus arrepta miraculi occasione, Cernitis, inquit, fratres, quanta sit potentia Domini. Certè, vt video diuinitus ligati estis. Quare non iacitis hastas? Quare non dimittitis dexteram? Quamdiu in hoc visu apparebitis? Illi autem nescio an præ confusione, an præ stupore nihil respondebant. Tunc ille, En, inquit, Dij vestri pro

quorum religione certatis, si quid possunt, auxilientur vobis. Sed & iste vester tumultuosus sacerdos inuocet nunc Deos suos, super vos, det consilium, det auxilium. Si quid nouit, si quid potest; iam tempus est. Ille vero iam stabat, iam dudum euentu rerum attonitus iam ulterius nec mutire præsumens. Cumq; omnes ingenti pauore silerent, Episcopus miseratione tactus, Gratias inquit, tibi Domine Iesu Christe, qui potentiam fortitudinis tue, cum tempus est, ad terredos aduersarios & ad protegēdos seruos tuos exercere soles. Sed quia pius & misericors es, ignosce, ignosce, rogamus ignorantia seu temeritati populi huius & vsum corporum suorum quo te ligante priuati sunt, solita illis miseratione restitue. Quo dicto, CRVCISQ; signo ad eos facto, effectus orationem mox insecutus est. Et subiungens, En, inquit Episcopus, si audire hactenus nolulistis, tangite saltem, & sensu ipso probate quanta sit misericordia Dei nostri, quanta sit veritas fidei quam prædicamus vobis, & longius de iudicio & misericordia Dei de vitæ præsentis incerto & perseverantia æternorum profunde disputans, contritos in Syon peccatores erudiuit, tandemque medicamine salutaris eloquij aliquantum mansuefactos benedixit, & cœtum dimisit. Descendens vero de gradibus Ecclesiam sancti ADELBERTI cum fidelibus zelo zelatis pro domo domini intrauit à præmissa inibi orationis solennitate altare abominationis fregit, comminuit, & eiecit, factaque reconciliationis emundatione, fracturas Basilicæ suis fecit emendari impensis.

• QVOMO.

QUOMODO PVEROS (CHRISTIANOS à paganis separauit.

VMQ; sæpius eandem frequentaret Ecclesiam, quodam tempore pueros in platea ludentes inuenit, quos dum lingua barbara salutasset, vultu coniocando illis etiam CRVCIS signo eos benedixit, & paululum procedens, intellexit, quod vniuersi relictis ludis suis, visendi studio collecti, à tergo sequuntur Episcopum, hominum ignotorum, vt est mos illi ætati, aspectum habitumque admirati. Substitit homo Dei, & circumfusus blande alloquens, sciscitatur si aliqui ex eis baptisma percepissent. Illi se mutuo respicientes, cœperunt inuicem prodere, qui fuerint ex eis baptizati. Quos Episcopus seorsum vocans, quærit ab eis, voluntatis eorum sit, tenere velle; constanter affirmantibus, Episcopus, si, inquit, Christiani esse velitis, & fidem seruare baptismi, istos non baptizatos & infideles pueros ad ludium vestrum admittere non debetis. Qui statim iuxta verbum Episcopi similes cum similibus congregati pueri baptizati non baptizatos abijcere & abominari cœperunt, nulla eis ludi societate communicantes. Itaque videre pulchrum erat, quomodo hi de professione Christiani nominis gloriantes, familiarius agere & auidè intueri & audire doctorem, etiam inter ludos suos; illi autem quasi de infidelitate confusi & exterriti, à longius stare. Sed pater optimus & credentes miti sermone ad fidem plenius pro ipsorum capacitate instruxit; non credentes vero ad credendum tam diù exhortabatur, quousq; baptizari se & Christianos fieri omnes flagitent,

Lll 2

QUOMO

QVOMODO VVITSTACVS
ad Episcopum veniens verba ei po-
puli renunciauit.

XVIII.

INTERIM vero maiores natu & sapientiores
quiq; de rebus istis altius inter se tractaturi con-
federant, & à mane vsq; ad medium noctis huic
deliberationi vacantes, de salute propria & to-
tius populi, de statu ciuitatis & conuersatione pariter se-
cundum prudentiam sæculi diligenter disputabant. Præ-
cipue autem vniuersa quæ OTTONIS erant dicta vel facta
examussim trutinabant, & mediante spiritu sancto in
hanc sententiam omnes conueniebant, & Ecclesiæ, vt
funditus extirpata idolatria ex integro se religioni chri-
stianæ submittant; atq; in hoc verbo concilium soluunt.
VVITSTACVS verò qui omnibus his intererat, nocte
ipsa cum paucis ad Episcopum veniens, optatum affert
nuncium, omne consilium ei breuiter intimans. Dein-
de etiam collectis ad Episcopum clericis & alijs familiari-
bus omnia quæ audierat quæq; in concilio de ipso dicta
fuerant, secundum ordinem liberationis eius qui loque-
batur, & de miraculo, quod hastas vibrantes contra Epi-
scopum pridie obriguerant, & quod adhuc Episcopum la-
tebat, qui ad Ecclesiam cum ministris per plateam præ-
paratus incedebat, tantus splendor vestium apparuit, vt
maligni homines qui ad eum necandum ex insidijs ve-
niebant, nimie claritatis aspectu in fugam territi ac turbati
uersi fuerint. deniq; virum illum virum Belial sacerdotem
qui ei concionanti ad populum impedimento fuerat ab
ipsis ciuibus eiectum nunciat. Porro apud eos eius libera-
litate & elemosynarum inæstimatæ largitiones, captiuo-
rum

rum redemptiones quoque sine magna recompensatione, quod nullius eorum opes vel substantiam oblatam contigerit, suis impensis sese atque suos transigens, etiam basilicas exstrueret, destructaque reedificaret omnia: hæc quantæ venerationis, quæque admirationis habita sint, cum gaudio referebat. Igitur de mane consurgens Episcopus, & cum gratiarum actione Missas celebrans, concurrentes ciues iterum alloquitur; paratos atque obediens ad omnia inuenit. Quicumque enim apostasie vicio se inquinauerant, spiritus sancti virtute faciente, compuncti, per manus impositionem in fonte lachrymarum suarum loti, Ecclesie sanctæ reformantur. Pueri vero & quicumque sacramentum baptismi nondum erant consecuti, baptizantur; fana destruantur, Ecclesiarum fracturæ solidantur; si quæ destructæ fuerant, reparantur. omnis ergo populus iam quasi vir vnus id ipsum sapiebant in domino. Gaudet Episcopus, latantur sacerdotes, magnifica fiunt in consilio iustorum opera domini.

DE ROMBONE A PISCATORIBUS CAPTO.

PATER hanc autem spiritualis lætitiæ occasionem, diuinitas omnipotentis illi ciuitati ex inopinato corporale commodum exhibuit. nam immensæ molis ROMBONEM circa portus ac naues se ostentantem piscatorum manus ad litus eiecit in mense Augusto; cum tamen illis in locis talis captura non * vero vernali tempore occurrat, ex cuius

XIX.

LII 3

& E.

f. nifi.

& Episcopo, cuius meritis hoc munus adscribebant, plusquam absumere cum suis omnibus posset, apportant.

*QUOMODO DOMINO PRO-
tegente iētum securis euaserit.*

XX.

ERVVM tam lætis euentibus temptatio non defuit. Nam cum delendis & extirpandis fanis Idolorum & sacris diligentius instaret Episcopus, nucis arborem mirandæ pulchritudinis Idolo dicatam, ne scandalo esset rudibus, volebat incidere. Vicini autem, qui umbra eius & amenitate sæpe delictati fuerant, ne incidere eam, rogabant. Porro agri possessor vehementius irasci atq; indignari cœpit, aliiq; modeste agentibus, hic minis & clamoribus longius assistens furorem cordis euomuit. Itaq; quasi paululum furore sopito, silentio à tergo accedit nulloq; sperante securim bellicam utriusq; manibus leuans caput Episcopi ferire visus est. Sed illo præsentiente atq; in aliam partem ruente, bipennis casto vulnere in trabem pontis, iuxta quem stabat, perlata est, tam foriter, vt à feriente reduci non posset. Accurrūt omnes, comprehendunt, trahūt, scindunt infelitem illum, & nisi per interuentum Episcopi, eadem securus trucidassent.

*DE SACERDOTE IDOLO-
rum Episcopum persequente, para-
lysi percusso & mortuo.*

XXI.

TTONE sic à periculo liberato, percussore suo de manibus percutientum saluato, ALBERTVS presbyter ad TEVTONICAS se partes

ver-

vertens profundius inclinatur, Deo, Sancto Michaeli in
 VVABENBERG fratrum orationibus, gratias agit pro salu-
 te. Et conuersus ad Episcopum, En, inquit, scutum ora-
 tionis fratrum, protectio sancti Michaelis Archangeli. De
 arbore vero ne incideretur, tandem ciues multis precibus
 obtinuerunt, iureiurando affirmantes nihil vnquam di-
 uinitatis vel sanctitatis arbori se adseueraturos, neq; numi-
 nis vel idoli alicuius vice se illam habituros; sed magis
 pro vtilitate fructuum & vtilitate vmbrae. Omnibus
 ergo quæ ad cultum fidei spectant rite ordinatis, dum ad
 alia loca pararet iter, ab vniuersis maioribus natu pruden-
 tioribus ciuitatis, rogatus est, vt quia Deus cum illo erat,
 & multa eis bona ostenderat, ducem VROCIZLAVM, cuius
 offensam grauib; culpis incurrerant, eis placare studeret,
 atq; hoc facto cuncta circa se studia sua deauraret. Annuit:
 elegit viros honorabiles ad responsa accipienda siue red-
 denda idoneos; ducem adiit, preces fundit, accusat popu-
 lum & excusat. Deinde potenti suadela mitigat indigna-
 tionem, iubet, obsecrat, facit cõpositionem, pacatisq; ad
 perfectum omnibus missis cum colegatis pacem affert ci-
 uitati. Hinc toti Ecclesiæ valescens miris affectionib; Iv-
 LINA M ire dimittitur. Maligni vero sacerdotes pleni dæ-
 monibus, cum iam aperte nõ possent, vel per insidias seruo
 Dei nocere moliti sunt. Condueta enim magna licariorũ
 manu, viam abeuntis in arctiorib; nauigij locis obsederũt;
 suis amicis istarum rerum nescijs, mortem Episcopi, quasi
 per diuinationem prænunciantes. At vbi ad insidias ventũ
 est, hostes arma corripunt, funambulos tenent, nauigãtes
 inuadunt, Episcopi sanguinem super omnia sicientes, STE-
 TINENSES vero & comites Episcopi arma rapiunt, ex rate
 prosiliunt partim terra partim aqua cõsistunt, vim viribus
 audacter arcentes. Cumque aliquam diu pugnatum esset,
 hi

hi qui de insidijs erant, à STETINENSIBVS cœperunt agnosci, confusi de facto fuerunt. At sacerdos qui hæc machinatus erat eadem hora domi cum amicis residens paralyti vehementissime cœpit vexari, languore suis cum Dijs non immerito laniantibus. Cumq; ore, oculis, ac tota facie distorta, frontem ad scapulas verteret, miserabili corporis agitatione in mortem solueretur, ait, Hæc patior propter insidias & mala quæ contra OTTONEM feci. In hac voce vitam finiuit. Tantus autem fœtor subsequutus est, vt Pluto ipse infernalis, vel quisquis illic est maximus, ab huius faucibus spirare putaretur. Item alius quidam de sacerdotibus OTTONI contrarijs cum ad negotia sua cum institoribus fortè nauigaret, in insulam quandam nauæ, vt adsolet, ad suas commoditates applicuissent, iste alienata mente, nec vultu nec voce sanum quid agens, à comitibus notatus est. Cumq; seorsum ab alijs insula veluti per amentiam vagaretur, iuuenes quidam quasi per lasciuiam secuti, delirum fune persequuntur, ad arborem ligant, ac cædunt. Ille vero incautis motibus vinculorum impatiens solvere se luctabatur. Sed diuino iudicio cōfectus per funem qui collo iniectus erat, intercluso anhelitu mortuus est.

QUOMODO IVLINENSES

*exemplo Stetinsium de apostasia
resipuerint.*

XXII.

PISCORVS autem Dei protectus auxilio cum IVLINAM venisset, nihil ibi inuenit aduersitatis. Omnes enim redargutiones de apostasia seu de alijs excessibus patienter ferebant, indigna & mala opera sua dignis emendationibus ad eius doctrinam expurgare

purgare corrigere parati. Ille autem per manus impositionem, sacri verbi exhortationem sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ omnes reformauit, baptizatis pueris quoscumq; Sacramenti huius expertes inuenit. sicut cum exemplo STETINENSIVM pridem à fide recesserant, ita denuò conuersis illis facillè còuertebantur. Illos enim per omnia imitari quasi pro sententia eis fuit.

DE MULIERE CÆCA QVO-
modo visum receperit.

VM autem sacris operib⁹ illic instaret Episcop⁹, XXIII.
mulier quodam in rure posita, nescio quo euen-
tu subita cæcitate percussa est. Audiens autem
antistitem adhuc esse in ciuitate, duci se illo iubet. Et veni-
ens corruit ante pedes eius, auxilium petens super clade
sua. * Si quid autem æris pendebat ante fores Ecclesiæ,
quod simplices, cum intrarent oraturi quasi ad excitandum
sanctos pulsare consueuerant. Episcopus ergo dum ad
succurrendò à muliere crebro inuocaretur, Vade, ait, ma-
ter, vade ad Ecclesiam, quassa campanam, excita sanctum
ADALBERTVM, vt te adiuuet. Abijt illa, Deum & sanctum
ADALBERTVM inuocans, arreptoq; fune non prius à pul-
satione signi cessauit, quam oculorum lumen reciperet.

Videntes autem ciues grãtias agunt domino super gra-
tiã huiusmodi & magis in fide Catholica roborati sunt. Sed
dum hac factum Episcopi meritis adscribere vellent, pro-
hibuit eos dicens, Non me miraculorum factorem, sed
peccatorem sciatis. Potius hoc beati martyris ADA-
BERTI meritis adscribendum certissimè noueritis. Num
obliti estis, quomodo priori Anno cum tota ciuitas ista

M m m incen.

incendio vastaretur, hanc ædiculam suam beatus martyr in medijs flammis positam liberavit? Sed moneo vt illius calamitatis memores, nec IULIVM ipsum nec IULII HASTAM nec statuas idolorum vel simulachra vllomodo colatis, denuò pristina mala iterantes, ne mortem, pestilentiam, incendia, bella, diuina incurratis vltione. hæc his similia Dei seruus ad eruditionem populi blanda oratione loquebatur.

DE PVERO SANATO.

XXIV.

IE vero quadam miles habens filium lunaticum, benedicendum cum obrulit Episcopo, adductis cum eo quatuor bubus pascualibus, donorum gratiam pro benedictione. Sed doctor bonus manus suas excutere suetus ab omni munere, benedictionem quidem puero tribuit, ipsum autem puerum cum patre ac donarijs ad papilionem suum, vbi capsæ ac reliquiæ Sanctorum erant, deduci iubet, vt ibi, si vellent, facta oratione & oblatione Dei misericordiam inuocarent. Vadunt; sanatur puer: gratias agunt.

DE FRENETICO SANATO.

XXV.

ILES quidam frenesi ac demétia interdum capitis languore vexatus, in loco, vbi ad orandum steterant pedes eius, sese proijciens, sanitatem orans obtinuit.

DE

DE SEGETE DIVINITVS
EXVSTA.

IN die sancti LAVRENTII ROCETIS presbyter **XXVI.**
 beati viri ad villam pergebat: homines autem
 terræ illius nondum consueverant seruire di-
 es feriatos. In ipso ergo die transeunte presbytero, rustici
 segetem metebant. Ille autem de obseruantia festi eos al-
 loquens, merita martyris prædicabat, atque vt ab opere
 cessarent sub contestatione & reuerentia beati LAVREN-
 TII admonebat. Sed cum scriptum sit: stultus non corri-
 gitur verbis, homo qui magister erat operis, spreta sacer-
 dotis admonitione, operarios suos magis ac magis vrge-
 bat. Contristatus vt digna ultione contemptum martyris
 sui vindicaret. Nec mora ex improviso ignis venit & stā-
 tem segetem & eam quæ mella fuerat vndique afflavit,
 tantaque vis ardentis fuit stipulæ, vt ipsi rustici de campo
 fugerent. Factumq; est vt qui saluis frugibus ab opere spō-
 te cessare noluerant, perditis omnibus quæ habebant, ces-
 sarent inuiti.

ITEM DE DVOBVS DIEM

*Dominicum non obseruanti-
 bus & multatis.*

IN MILLE quoddam eodē presbytero per omnia **XXVII.**
 pergente in ASSUMPTIONE Beatæ semper vir-
 ginis MARIE factum comperimus, duobus
 videlicet rustico & eius vxore in agro metentibus: Zelo
 enim religionis presbyter eos prohibebat, dicēs, Huic di-
 ci propter assumptionem Dei genitricis honorem deberi.

M m m 2

Erat.

Erat autem secunda feria. Dicebat ergo rusticus, Heri propter dominicam non licuit operari, iterum hodie vacare debemus. quæ est hæc doctrina, quæ homines à rebus necessarijs bonis iubet cessare? quando ergo collectas videbimus fruges nostras? Puto vos inuidere vtilitatibus nostris. Cumq; iam ad blasphemandum os aperire vellet, falcem crebris tractib; messor vehemēs in calamos vibraret, mirum dictu, subito extinctus in sulcos cecidit, falcemq; in dextra, segetem autem in sinistra, vt absecta erat, tam fortiter mortuus tenebat, vt à nullo auferri posset. mulier autem infelix, socia operis, morte quidem multata non est; puto quia sub viri posita fuit obedientia, sed tamen sine pœna & confusione non euasit. Nam corpus exanime viri ad Ecclesiam secuta, falcem, segetem, de manibus suis & ipsa excutere non potuit, quousq; coram populo & clero argumētum hoc illicitę operationis probaretur. Sepulto igitur viro, abeunte cum timore populo, mulier quoq; soluta est. Ex hoc autem factu populus maiorem Dei genitrici reuerentiam maioremq; alijs festis celebritatem doctus est exhibere.

QVOMODO AD RVTHENOS
ire voluit predicandi gratia.

XXVIII.

QUANTEREA RVTHENI comperta fide conuersione STETINENSIVM, quia in Christianitate penitus roborati sunt, à societate illorum se auerterunt, commercia omnia mutuaq; negotia institorum ex indignatione abruptentes quasi alterius iam fidei populo communicare in talibus non deberent. Isti autem sæpenumero à multis prædicatoribus ad fidem vocati, de integro nulli submittere se voluerunt, sed aljs credentibus, alij non credebant, atq; ex maiori parte paganis

nicis ritibus degentes, semina fidei veluti spinæ suffocantes, illic conualescere non sinebant. RUTHENIA vero DANOS adiunctos habet. Porro Archiepiscopo DANORVM etiam Ruthenia subiecta esse debuit. Sed populo fidē Catholicam propulsante, superfluum est sacerdotes de parochiæ terminis litigare. RUTHENI ergo paulatim crescēte odio, STETINENSIBVS publice aduersari cœperunt. Et primo quod naues illorum à litoribus suis arcere, post naues illorum submergere, post ex comūni decreto hostes eos statuunt; OTTONI Episcopo mandantes (audierant enim quod ille ad prædicandum venire vellet) ne vnquam fines eorum contingeret. Dicebant enim nihil cum apud se inventurum nisi acerbas pœnas & mortem certissimam. Ille autē accepta tali legatione, tacite apud se exultat, animū parat ad martyrium, cogitat disponere omnia, tractat anxie apud se, an melius sit solum se ad tale conuiuium ire, an cū multis. STETINENSES autē quidam boni viri & prudentes in comitatu Episcopi erant IVLINÆ gnari locorū, prouinciarum, & morum cuiusq; gentis. Hos ergo paulatim Episcopus interrogat, rationibus prætemptabat, scire volens, si quomodo Christus per eos se illuc perducere dignaretur. At illi de origine RUTHENIÆ gentis, de feritate animorum, de instabilitate fidei, & bestiali eorū conuersatione multa ei narrātes, hoc q; Archiepiscopo DANORVM subiecti esse debuerint, non tacebant. Sperans ergo Episcopus gratum fore illi, si conuerti possent, simulq; attendens congruum esse quod per eius licētiā ac permissiōnem ad prædicandum in eius parochiam veniret, Inuanū venerabilem presbyterum de latere suo & alios nuncios nauigio cum literis, muneribus, illo pro licentiā direxit. Archiepiscopus vero in maximo gaudio & honore legatos accepit, habitisq; apud se multa humanitate plurima

de statu, de doctrina, & de operibus beati OTTONIS præconabatur. Erat autem vir bonus & simplex, bonarum rerum cupidus auditor, non mediocris scientiæ ac religionis, in exterioribus tamen SCLAVICÆ rusticitatis. Nam & homines terræ illius tales sunt, ut maxima vbertate atque divitijs, generali quadam duritia, omnes inculti videantur & agrestes. Urbes sibi & castra sine muro & turribus, ligno tamē ac forstatis muniuntur. Ecclesiæ ac domus nobilium humiles ex*temate. Studia hominū aut venatio aut piscatio est vel pecorum pastura. In his etenim omnes divitiæ illorum consistunt. Siquidem agrorum cultus rarus ibi est. Porro in victu vel in habitu vestium parum lauti habent aut pulchritudinis nostri. Vnde ergo mediocres in cōparatione illorum gloriosi erant. PONAIVS vero presbyter archiepiscopo ipso maior esse videbatur. Cumque esset bonioris ad omnia compositæ respondens, illum valde oblectabat, nihilque satis ei esse potuit, quidquid de OTTONE audiebat. Fama enim ante annos plures hunc notum habuit, & nunc quidem gloriari atque lætari abundantius cœpit, quæ eius dignos & præclaros nuncios præsentis haberet, cuius tanta & præclara facta vulgari fama passim prædicari præaudisset. De legatione autem eius ad præsens nihil se respondere posse dicebat, nisi ante principes DANORVM atque magnates per aliquas inducias consulisset. Inuanus autem & legati hoc longum sibi iudicantes, dimitti se rogant, ne super eorum mora contristaretur Episcopus. Annuit ille cum benignitate ac litteras, donaria, navemque grādiusculam butyro plenam, signum dilectionis & amicitiae mittens Episcopo dicebat; ex consilio principum per suos legatos de verbo prædicationis se responsurum. Quod utrum industria an simpliciter dixerit, nobis compertum non est. Nam cum per aliquot dies ei nuncios expectaret Episcopus,

hunc ante Ponaivum vocat.

pus, de partibus ALAMANNIÆ de domo BABERGENSI
plures nuncijs venerunt, magnis & necessarijs causis Epi-
scopum reuocantes.

QUANTO GAUDIO POST
reconciliatos Deo Pommeranos ad
Episcopatum rediens acce-
ptus sit.

RVTHENI autem crebris insultibus POMME-
RANOS laceffunt & STETINENSIVM fines ar-
matis nauibus perturbant. Cumq; semel & bis
repercussi à bello cessare noluisissent, STETI-
NENSES ex consilio communi, arma tractare cœperunt,
atq; iterum venientibus coadunatis viribus occurrere. Sed
quid plura? Tanta strage RVTHENI fusi sunt & tanti ex eis
in captiuitatem redacti, vt qui euadere potuerunt, nul-
lum vltra victoribus bellum intulerunt. STETINENSES igi-
tur hac victoria potiti, domino Iesu Christo & seruo
eius OTTONI honorem adscribebant. RVTHENI eos vltra
iam non timentes, sed ex captiuitatibus ad humiles satisq;
indignas compositiones eos astringentes. Beatissimus
proinde OTTO omnibus propter quæ venerat bene com-
pletis, visitans omnes quos potuit de eorum vale in maxi-
ma lætitia illis faciebat per ducē POLONIÆ ac per alios a-
micos suos tunc ad sedem suam relegans. Itaq; aliquot die-
bus gratiosa sui præsentia & cæcis aspectibus Ducem, PO-
LONIENSES dilectos dilectores suos in plenitudine sancti-
tatis mansuetudinis & gratiæ lætificans ita se promouit, vt
in Vigilia sancti THOMÆ Babenbergorum in Eccle-
sia Cathedrali in multo desiderio & exspectatione suo-
rum quasi de victoria cum exultatione rediens suscipere-
tur,

XXIX.

retur, cantantibus clero & monachis tota mente totisque
verbis: *Domine suscipe me ut cum fratribus meis sim.*

DE NOBILIOPERIMENTO

*à Polizlao misso; quomodo eo
usus sit.*

XXX.

XIXX

DVX POLONIÆ POLIZLAUS omnesq; meliores
terræ illi summa amicitia coniuncti erant; fre-
quentes ei salutationes & literas mittebant, do-
narijs suis eum magnificè honorantes, quia meritis ipsius
ac precibus se apud dominum iuuari plurimum posse con-
fidebant. Alij quoque principes ac diuites de omnibus
terræ audientes famam operum eius, audientes eleemo-
synas ei læpnumero ingentia dona mittebant, socios se
fieri & conparticipes studiorum eius deuote postulantes,
quadam vice tegimentum nocturnale mirabilis pretij de
serico auro megalina pelle confectum inter alia ei dona
allatum est, ipseq; auctor domi specialis amicitia signum
hoc esse nuncians, obnixè rogabat, ut in recordatione sui
eius usum dignaretur; ne ué de profligatione rei causaret;
deuote promittit, hoc detecto vel parumper absumpto,
aliud se transmissurum. At præsul accepta veste plicat eam
ac replicat, & diligenter vndique perfectam vestiario suo
commendat. Deinde portitoribus & legatis sub perso-
na mittentis reuerenter inclinat, gratiaque agit dicens,
Siquidem magnæ dilectionis munus hoc testimonium
est. Et ego in memoriam datoris in perpetuum illud ser-
uare curabo ita sartum ut nec mures vel vlli fures furen-
tur vel tineæ demoliantur aut ærugo. Habebat autem cog-
nitos & ex nominibus proprijs notatos omnes paralyti-
cos,

cos, languidos, cancerosos siue leprosos de ciuitate sua, modum, tempus, & quantitatem languoris eorum per se inuestigans, congruaque subsidia omnibus prouidebat & per curatores. Vocato igitur vestiario suo, Tolle, ait, præolarum istud & carum mihi tegimentum, ac pone super illum paralyticum, nomine illum designans, quem sciebat longis doloribus adtractatum, vlceribus scatentem & vermibus, cuius foetorem vicinia tota perhorrebat. Abijt ille & iuxta mandatum Episcopi delicatissima veste miserimum illum cooperuit, mirantibus ac stupentibus omnibus qui hoc viderant. Erant autem complures maiores ac nobiliores, talia dona de manibus illius accipere consueti qui spe huius delusi vix ab iniuria linguas retinebant, dicentes, non opus esse megalinis pellibus leprosos ac paralyticos tegi, quibus vtique ouium vel leporum vestiméta sufficere potuissent. Sed sunt aliqui Episcoporum qui si hanc vestem corpori subtraherét, proprio sanguini iniuriám inferri fortasse non negarent, qui terrenæ sapientiæ dediti tales sumptus festiuitatem vocant, qui cor trahentes in terra lingua cœlum pulsant, qui terrenum habent fundamentum, rem suam humanis præsidijs tutãdam putant, moles turrium & interim massam murorũ multis sumptibus coaceruantes, spiritualia munimenta vilipendunt. Verum OTTONI beatissimo non ea mens erat, omnem fiduciam in diuinitatis ope collocabat. Castra quidem & vrbes ad terrenos vsus quandoque parabat: sed longe maior Ecclesiarum vel monasteriorum ei cura fuit,

Nnn Quid

QVID DE SAGITTIS PRO
munere à Fabro oblati
fecerit.

LX.

ABER quidam peritissimus de arte suo Episco-
po innotescere cupiens, telorum ac diuersi ge-
neris sagittarum ad opus bellicum mirabiliter
præparatarum sportam plenam adportauit, vt in vrbibus
& propugnaculis Episcopi futuris necessitatibus seruari
debuissent. Episcopus vero gratias quidem egit homi-
ni, pro munere dignam illico mercedem rependens, sed
manu propria vnam leuâs quæ triplici acie ac longo acu-
mine visu etiam erat terribilis, Quare, inquit, istam tam
longam tam subtilem, tam acutam fecisti? Ille, tales, in-
quit, facimus ad penetrandas loricas & clypeos. Impulsi
enim balistæ tales sagittæ nec scuto nec thoraci tueri si-
nunt hominem. Cui Episcopus, Ego, inquit, agam, vt
mortales se de his non mortificent. Iubetq; omnes simul
leuari, sicut erant in cophino, portitoribus dicens: Fer-
te has ALBERTO HERMANNO rogantes diligen-
ter vt mei causa in obsequio Domini expendat, ne mor-
tibus hominum aptentur. habebat autem Abbas in ma-
nibus opus, tectum videlicet Ecclesiæ sancti MICHAEL
Archangeli. Acceptis ergo sagittis patula retro haurimē-
ta omnibus conuolui iussit ac de nobilissimis sagit-
tis clauos tegularum fabricans tecto illos
Ecclesiæ coaptauit.

QVOMO.

DE OECONOMO EIVS RV-
dolfo Equitaturis eius, qualiter
sit eis vsus.

VIDAM œconomorum eius RV DOLFVS vir bo-
nus ac prudens, ad eum propter domesticas
causas veniebat, cumq; pro explicandis rebus
apud eum aliquandiu demoraretur, Episcopus more suo
egressus visitare Xenodochium, stabulum transiit œco-
nomi, vidensque duos equos fortes & eleganti corpore,
à comitantibus, cuius nam hi sint inquit; sed illi procu-
ratoris sui esse eos dicunt. Bene, inquit, magni sunt & for-
tes: certe portare habent precia & redemptiones capti-
uorum in terra POMERANORVM. Audierat enim quos-
dam de baptizatis suis in ciuitate barbararum gentium
fuisse captiuos. Sublatis ergo equis œconomus reagni-
ta ad Episcopum venit, de via sua & negotijs suis insinuat,
equitaturas repetit, quas si habere non possit, ad omnia
se impeditum dicit. Cui Episcopus, Non irascaris, obsecro,
lucrum quoddam & negotiationem cogitavi: esto socius
meus. Agamus pariter vt de fructu & lucro actionis pari-
ter gaudeamus. Decem equos pannis oneratos in PO-
MERANIAM missurus opera tua indigeo.

Omniem igitur pannum qui ad vsus nostros in partibus
SAXONIÆ repositus seruatur in argentabis, insuper om-
nes pecunias de redditibus earundem partium ad nos
pertinentium, quas colligere poteris cuncta simul ad nun-
dinas HALLÆ portabis. Nosti etenim nobiles, puros, &
preciosos pannos in terra POMERANORVM caros frugi
mercatu HALLÆ inuēiri. Igitur qdquid, ex præfata pecunia
fustani, & purpure, puruiati, fricatij quoq; seu alteri^o cuius-
libet

liber optimi generis vel coloris pannorum coemere poteris in sarcinas concludes, aliasque species gloriosas & res pulchras emens, omnia his iumentis in POMMERANIAM diriges, partim dona maioribus, reliqua vero cauta venditione habita precium captiuus quos in barbaras nationes abductos constiterit. Hæc autem si, vt dictum est, ita exequi potuerimus, nec tu nec ego fructu inanes nec sine mercede in futura vita remanebimus. Hac etenim causa equitaturas tuas abstuli. Abijt homo & quia fidelis erat, omnia sicut Episcopus ordinauerat haud segniter impleuit. Munerantur honestiores, institor OTTONIS laudatur, forum eius ac distractio populo rudi admirationi fuit & exemplo, certatimq; cuncti rapientes res duplo emebant, tum præ dilectione pontificis, tum etiam quia precium redemptionis esse sciebant.

QVOMODO AMICITIAS
cum Bela rege Vngaria composue-
rint.

XLII.

IS omnibus ad votum Episcopi explicitis, eundem œconomum mittit ad Regem HUNGARVM illum beatæ memoriæ BELAM, qui à patre suo COLOMANNO rege cum patre suo almo Duce in diebus adolescentiæ luminibus priuatus, postea in regnum sublimatus est, oculisq; fidei ac sapientia mentis præditus rempublicam VNGARORVM per annos plures gnauiter administrauit, plenus orationibus plenus & operibus bonis, & eleemosynis. Certus itaq; de strenuitate RVDOLFI Episcopus, cuius memoria semper in benedictione sit, qui ad omnia studia misericordiæ sedulus ei minister erat, ad prædictum regem BELAM magnum eleemosy.

emofynatorem cum literis ac donarijs cum direxit, parare amicitias ac societatem, noticiam quoque ac parilitatem studiorum in operib^o misericordix, accendere hominem sanctum ad desiderium future expectationis, ad gaudium eternæ vitæ atq; beatitudinis, BELA igitur accepto nuncio auditisq; literis Episcopi, spirituali gratia & diuina cōsolatione plenis lætatus est valde, atq; in festo paschali, quod apud VNGAROS etiam propter ipsius terræ maximā vbertatem multa epularum largitate splendide ac delicate celebrari solet, magnifice habuit nuncios OTTONIS, vitam, eius conuersionem statim crebro & opera interrogans, miraturq; omnia quæ de illo audiuit, magnæ felicitati adscribens, quod talis viri dona & literas per nuncios accipere meruisset. Consummatis ergo diebus cum tempus esset dimittendi legatos, multa deuotione sacris beati viri orationibus rex sese commendans dona multiplicat, vasa aurea & argentea & vestes preciosas mittit, in super viginti libras excocti auri, specialiter obsecrans, vt has in aliquos diuinos vsus in recordationem sui expendere dignaretur. Episcopus ergo acceptis donis & auro, nil moratus beato MICHAELI hoc obtulit, CRUCIS decus in nomine SALVATORIS de hoc fieri mandans, additque de suo auri quantitatem & gemmas, & clusorem conducens insigne trecentas argentij marcas valitutum ad honorem Dei & vtilitatem Ecclesiæ fabricatus est.

Nnn 3

RELA.

RELATIO DE SOPHIA EIVS-
dem Bela.

XLIII.

ED quia BELÆ VNGARICI regis mentio inci-
dit, pauca de filia eius Sophia, quæ in proposito
virginitatis sub sacro velamine inter sacras vir-
gines Admotēsis cœnobij laudabiliter degit, li-
cet à proposito discordent, inferenda sunt, si quos forte
legentium siue audientium posthac lucri facere eius ex-
emplo dominus hac lectione dignetur. Hæc etenim an-
te annos nobiles petita est HEINRICO puero CONRADI
regis TEVTONICORVM filio primogenito, BELA ergo cum
sæpe rogatus adqueuisset hanc illi dare, & nuncij propte-
rea venissent Archiepiscopi & Episcopi alijq; primates de
regno ALEMANNIÆ, vt iuxta imperialē magnificentiam
clare ad nuptias duceretur, hoc ordine, hac ratione ad
sponsalia eam direxit, DOMINE, inquiens, celi ac terræ, tu
omnia vides: ego vero nihil video, Tua ordinatione, sicut
voluisti, domine, cæcus factus sum. Sed tu omnia videns,
intueris abdita cordium, vides præterita præsentia & fu-
tura indifferenter. Et manus ponens super caput filia, Hic
inquit, Domine, mihi vnica est filia: hac me sola prole fe-
minea in tua miseratione beasti, hanc hodie te teste, te ad
auxilium nostrum inuocato, ad nuptias mitto, hanc te co-
mitante præsentib⁹ nuncijs comitto, tali tali fixa inter me
& te, domine Deus, conditione, vt nunquam eam dese-
ras. & si forte is qui eam petit filio suo dominus Imperator
CHONRADVS vnquam mali quidquam aduersus eam co-
gitauerit, tua in protectione tibi hanc commissam habeas.
Ad legatos autem, En, inquit, coram vobis, & tollite filiam
meam, ducite eam Imperatori vestro, & quia mea vita ipsa
mihi carior est, omne quod charum vel preciosum habeo
cum

cum ea transmittit. Iussitq; apportari omnia regalia sua, capelam suam totam cum patrocinijs sanctorum, cum imensis paraturis & vrensilibus aureis & argenteis, cum tentorijs ac papilionibus, cum iumentis optimis ad subuectionem rerum, insuper aurum & argentum absque vlla estimatione, dona genero suo ac filia. Et apprehendens scrinium, in quo erat patrocinium beati BLASII, statuit super hoc filiam suam: de hinc ad legatos, En, inquit, filiam meam cum patrono suo. In hac verba, vt locutus sum, in nomine domini vobis committo. Igitur abeuntibus nuncijs, exita Ungaria cum ad TAURVM motem CARINTHIAE propinquassent, Imperator CONRADVS obuiam eis mittens ad virgines ADMVNTENSIS cœnobij dominam cum puellis suis interim locari fecit donec oportuno tempore solemni habitacuria conuenienti honestate ad nuptialia vocaretur sacramenta. Dona vero ac omnes diuitias quæ allata cum ea erant sibi adportari fecit. Itaq; diuersis negotijs ingruentibus, quæ regum animos à propositis retardat, rem explicare præpeditus est. Puer infirmitate præuentus, domina in monasterio permanente ex hac luce subtrahitur. BELA quoq; requieuit in domino & filius eius. GISO ei successit in regno. Qui videns nuptias fororis esse frustratas, nuntios misit, vt reduceretur: sed illa noluit. Secundo misit & tertio: sed illa redire abnuuit. Ad extremum reputans apud se, vi fortasse teneri eam à rectoribus monasterij, indignari cepit aduersus locum, & nisi quantocius redderetur, excidium vastationemq; minari. Sed virgo castissima mente & corpore ad omne bonum disposita, Deo magis quam seculo placere desiderans, fororibus ibidem degentibus adherere, apertisq; ostijs claustricū abbas in eius posuisset deliberatione, intus manere vel ad nuncios fratris exire, manere intus deligit & nunquam à proposito virginittatis recedere.

Rex

Rex autem nimio germanitatis affectu circa sororem affectus cum secundum seculi huius magnitudinem sublimare eam vellet, modo vi modo astu & ingenio teneri eam querebatur, habitoq; cum necessarijs cōsilio ire parat liberare eam in manu forti. Sed viri magni & prudentes, quos consilio suo adsciuerat, regem monebant non abire, nec cito THEVTONICORVM regno bellum importari oportere sine causa belli, optimum esse factu, vt missa persona publica & honesto comitatu cum decore ac disciplina dominam repeterēt, quæ si inordinate deriuētur, iustas demum commotionis causas fore: Sed quid multis? Licet ægre facto animo rex audiuit consilium: mittit ducem vnum virum fortem cognatum suum, amatorem gloriæ suæ & cum eo militiam magnam. Et ecce ventum est ADMVNTI. Abbas vero & fratres conspecta multitudine & potentia legati, rem agi serio vident, turbantur, præsidia orationi quærunt. Deinde egressi ad legatos responsa tyranni tristes accipiunt scilicet vt puellam reddant, aut graues regis Vngarorum experiantur inimicitias. Abbas vero vir dignę auctoritatis, gnarus ad omnia maturoq; pollens consilio meritis, ac religione, decus & firmamentum monastici ordinis, ad verba legatorum his paucis respōdit, In hac causa nihil à nobis perperam actum est siue agatur. Sed hodie curam corporum vestrorū, quia itinere fatigati estis, veluti agatis, Negotium vero vestrum crastina dies expediet. Itaque lauto apparatu epularum multaque diligentia eis ministratur. Sequenti vero die Abbas ad legatos, Et quid, inquit, facietis, si domina vestra sponte vobiscum venire noluerit? Nunquid inuitam abstrahetis? Nunquid nolenti & renitenti manus violentas iniicietis? si quidem hoc regibus ac reginis extremū est dedecus, vi trahi ad quod nolit, & mitti quando non velit,

velit, atq; alienæ voluntati seu violentiæ mancipari, non id puto conuenire libertati ingenuæ. At illi, Sic, inquit, & nos eam libertati suæ restituemus, & non vim, sed obsequium præbebitis eunti. Denique si ab indigna coactione soluta, libertati fuerit restituta, certe quiddam propria deliberatione elegerit, neq; vos neq; nos prohibere debemus: & Rex VNGARORVM inuictissim^o indecenter vel contra decus regum sanguinis habitam germanam suam conterrinam causari non poterit. Placuit sermo Abbati & fratribus venientesque in atrium Basilicæ ante fores claustrum, quo virgo sancta cum conuirginib^{us} clausa degerebat, duos faciebant globos, seorsum legati & milites populusq; mult^{us} qui ad spectaculū venerat, & seorsum Abbas cū fratribus. Referantur postes, ianua claustrales panduntur, regina ad nuncios exire rogatur. Negat illa, Nihil sibi & eis esse dicens. lege se loci limen ianua nisi morte obita non esse transituram. Docetur ergo quid inter Abbatem, & legatos sententiæ ac rationis de ipsa constiterit. Illam de sub claustris in apertum egredi oportere, liberam fieri, coactione solui, cæterum in eius arbitrio locandum, quam sibi viam elegerit. At illa fœmineo corpore viriles animos gerens, vbi vidit, quia sic necesse est, neque litem aliter posse decidi, pede limini imposto, En, ait, sancta MARI A domina mea, patrona mea, mater Domini mei Iesu Christi sponsi mei, salua gratia tua & pace, te duce, te comite, limina tua trãseo; te adiuuante, te protegente, cito reuersura, tibi cõmendo causam meã, virgo vrginum. Et tu beate BLASI martyr Christi patrone AMONTENSIVM Domine ac dominator loci huius qui me à parente meo tibi commendatam diuina ordinatione in hæc tua tecta suscepisti peregrinam, obsecro ne me derelinquas. His dictis flebant virgines, fratres flebant, vni-

O o o uerfi

uerſi egrediuntur, illa modoſto gradu ac lento in medium tendens. Stabant legati immobiles, veſtes tantum ac purpuram gemasq; preciosas in cultū ſeculi ei allatas offerentes ac protendētes ad reginę animos pelliciēdos. Omnes igitur qui aderāt immoti ſtabant auidē ſpectantes & operientes quid eſſet factura, nullo ei propinquante. Sacra autem virgines ſtabant, ardentiffimē flentes, & orantes, veritę admodum ne tantum decus ſocietatis amitterent, Itaq; virgo libertatem & abſolutionē ſuam in medio propoſita ſatis omnibus oſtēderat. ad nuncios conuerſa Regina virgo modoſtē inclinans valefecit eis. Deinde via qua venerat, ad ſorores rediens, clara voce, multam compunctionem omnibus excitans, cantare cępit: *Regnum mundi & omnem ornatum ſeculi contempſi.*

Succinentibus cęteris virginibus, quę illam in limine ſtantem operiebantur, succinentibus pariter & monachis & proſequentibus eam in gaudio & lachrymis uſq; ad introitum ianuę. Omnis quoque populus voces & laudes dedit in excelſum gratias agens Deo, quod virgo nobilis & tenera tam virili mente ſęculi abieciſſet delicias. Nuncij quoque non minus alijs dominum magnificabant, omniaq; ornamenta ſeu veſtes quas in uſum ſęculi ei portauerant monaſterio conferunt; & reginę valefacientes eiusque ſe orationibus commendantes in pace & gaudio ad dominum ſuum reuertuntur, quę geſta erant ei referentes. Mitigatus eſt itaque rex ultra à propoſito ſuo illam reuocare deſiſtens. Hac igitur breui digreſſione utilitati poſteriorum conſuluerimus. Cęterum ad propoſitum reuertamur.

Qvo.

QVOMODO AD CONSECRATIONEM monasterii de agitudine diuino auxilio conualuerit.

QUODAM tempore dum monasterij cuiusdam consummatio dedicationem expectaret, & omnia quæ huius officij ratio poscebat in corporalibus & spiritualibus laute ac diligenter præparata fuissent, omnibus in expectatione positis præsul grandæuus molestia corporis laborauit adeoq; infirmatus est, vt ad opus consecrationis vires minimè habens, misso nuncio, in vigilia beati EGIDII ad aliud tempus dedicationem transferendam statueret. Sed quia parata erant omnia & cupientibus animis omnis dilatio inuisa est, duplici mœrore Ecclesia turbari cœpit, pro languore videlicet Episcopi, & pro frustrato desiderio expectatæ consecrationis. Quocirca orationes non cassas mittunt ad dominum vires ac sanitatem præsuli obnixè postulantes. Igitur meridiano tempore in lecto recubans & sopore paululum pressus puerum coram se per somnum ludentem & saltantem videt Episcopus, ac de Psalmo versum crebro cantantem: In domum Domini lætantes ibimus. Expergestus vero, ægros prius artus, fortes inuenit & vegetatos. corpus leuat, sentit gratiam sanitatis redisse: cubicularios citat, interdictum consecrationis mutat, proximoque in die sancti EGIDII sicut antea voluerat in magna lætitia Ecclesiæ dedicationem peragit. Domino sibi vires administrante.

XLIV.

Psal. 122.

000 2

QVOMO.

QUOMODO SENIO ET
laboribus exhaustus diem
obierit.

XLV.

DOSTERO veto tempore tam morbo quam senio exhaustis viribus corporis indies dissolui cepit, & labore infirmitatis continue ad laborum finem tendere. Itaque cum se acrius premente languore in proximo ad dominum speraret migraturum, illud amicis sibi semper ac solitum opus elemosynarum tanto ardentius exercuit, quanto illi constabat, quod diu hoc exercere non daretur. Omnia igitur loca, omnes domus, & curtes circa positae, imo tota ciuitas, eo volente atque iubente, pauperibus & peregrinis repleta fuit, aderant viduarum & orphanorum longa examina clericorum, & monachorum intrantium & exeuntium multitudines negotio beato pij mercatoris iam adire parantis ad extremas nundinas sacras dixerim; in quibus terrenis coelestia, temporalibus aeterna bona comparabat. Feruebant sane circa illius lectum caeli terraeque sancta negotia & Martha semper sollicita, & turbata circa multa, & innumerablem humanitatis officio nec languida iam mortisque vicina cessauit ab operibus suis plurimis propter vnum, quod sciebat esse necessarium. Cum Abbatibus enim & positis suis de omnibus ordinauit, Ecclesias & cenobicia sua & diuersoria intima retractatione digessit, singulisque prout oportuum videbatur, sumptus & necessaria supplendit. Cerneret iam oleam vberem & frugiferam, solita vbertate vberiore, & copiosissimis fructibus onustam, totam se carpentium manibus inclinare. Et reuera mirum valde est, quod hic inexhausta benignitatis archa quae tot ante die

diebus ad erogandum iugiter patuit, adhuc tantillo tempore tantum quod erogaret habere potuerit. O Martha Martha deuota domini, quando vel quomodo sentire egestatem? Quis enim donantium donanti omnia egens vnquam factus est? Interea vero languor magis magisque spiritum luctatē vrgebat, riteque dispositis omnibus, quęcunq; post se victuris præstare potuit, supplici & pura confessione præmissa, olea illa & placida & sacra vnctione facri olei delibuta, propiciabile viaticū corpus domini per cepit, & circumstante illo suo semper familiari collegio virorum, religiosanctorum tam monachorum quam clericorum, psalmis & orationibus agonem eius deuote Deo commendantium, plenam operibus bonis & eleemosynis, plenam honoris & gratiæ animam exaltauit in cælum. Quid multa? Flebat ciuitas vniuersa, iuuenes, & virgines, senes cum junioribus: flebat omnis ordo, flebat omnis religio, diuites, & pauperes, nobiles, & mediocres cum plebe rusticana omnes patrem ademptum lugebant amariorum quanto ab omnibus illis carius ipse amabatur. Monasteria & Ecclesiæ longe vel prope posita; Magnates & capitanei prouinciæ, fama mortis eius exciti ex omni parte cõstuebant: se ingratos atq; inertes arbitrati, si eius quem tantopere dilexerant, funeri non adessent, vel si debitos honores tantis exequijs non præstarent,

DE ADVENTV EPISCOPI.

UPERVENIT quoque sacre semper memoriæ
IMBRICO * Orbipolensis Episcopus, vir clarus
& prudens tam eloquij venustate vel ingenio,
quam etiam sapientia præpollens. Superuenit,
inquam, amicus & amici exequias inuisens & dolenti &
Ooo 3 arden-

XLVI.

Herbipolensis

ardentissime flenti Ecclesiæ lugendo ipse ac dolendo luctum auxit & dolorem. Iam enim per totum triduum dormitationis eius corporis gleba per omnes Ecclesias circumferebatur, Sacrificio indefessisq; orationibus & multis eleemosynarum largitionibus beata ei⁹ anima Deo commendata fuerat ab omnibus. Quarto die ubi ad locum tumuli ventum est, Episcopus commendationem celebravit, atq; inter Missarum solemnias quæ pro dilecti patris & amici multa intentione devotus agebat, ad merentem & lugentem conuersus multitudinem, breuè quidè, sed gratiæ dulcedinis plenum intulit sermonem, ita dicēs:

SERMO IPSIVS.

XLVII.

N quid fiet? quid erit consilij? mortua est Martha. Ecce ubi iacet. Quis ergo venientem dominum Iesum in hoc castello amodo suscipiet? Equidem defuncta est, defuncta est Martha, quæ illum suscipere consueuerat. Defuncta est hospita domini Iesu Christi, quæ venienti hospitium præbebat, sed & ponebat mensam; Pariter benigne ac liberaliter ministratum ab eo est; nisi quod non solum ministravit Christo, sed minister & hospes ac susceptor fuit Christianorum. Et quis stabit in loco eius, quis vicem ministerij huius implebit? Quis rogo aget quæ iste agere consuevit? Omnibus gradibus, omnib⁹ ordinibus, omnibus personis Ecclesiæ valde utilis fuit. Ecce defunctus est, ut vere dicam seruus seruorum Dei, quid facietis monachi? Quid facietis clerici? Quid facietis pauperes & mendici? Quis vobis restituet matrem vestram? Vbi amodo illa materna verbera, vbi maternos affectus quæretis? Sed quæ rere vbiq; potestis; vobis denuncio, nusquam inuenietis. sui temporis enim sæcula (confidenter dico) hunc solum, hunc

8. Vbera

hunc vnum tantæ misericordiæ virum habuerunt. vt enim de alijs virtutibus taceam quæ plurimę fuerunt, sed misericordia & misericordiæ operibus tantus erat, vt nullum penitus ex omnib⁹ mihi notis possim adæquare. Sed quid dicam? doleo dico iterum, doleo vicem illorum, qui in sinum hunc misericordiæ fugere cosueuerunt. Doleo, vt verum fatear, vicem meimetipsius, ac vt ita dicam, me miseret mei meritoq; conturbor. Multum enim præsidij multū solaminis in hoc amico perdidit. hic enim commodus, societate oportunus, magnum mihi fuit præsidium. cum hoc fiducialiter ac tute omnes curas meas, omnia negotia seu consilia pensiora communicare solebam. hic mihi, vt breuiter dicam, in omnibus oportunitatib⁹ meis magnus fuit subleuator. De me certe dico. Nā mei nominis ordo vniuersus, videlicet ordo pontificalis hoc adempto compare, merito lugebit. Conuentus quippe nostros in cōcilijs siue curijs, virtutum suarum radijs collustrabat. In hoc vt ita dicam, quasi in veteri libro, quomodo nobis viuendum, vel quid agendum esset conspiciebamus. Sanctæ enim exempla, sanctę actiones magis erudiunt, quam verba. Sed doctrina hæc, ô dolor, rara est in hominibus: quotquot sumus, eloquio magis, quam exemplo proximos edificare studemus. Sed ille & eloquio & exemplo, dixit & fecit. Talem Martham de medio nostri ablatā æqua mēte quis ferat? Sed vado ad altiores. Huius certe interitū, o Romane pōtifex caput sacrosanctę Ecclesię senties; & tu regnator orbis, . . . Imperator Rom. Auguste casum Pontificis huius experieris. Ambo permaxima magnaq; clade multati estis. Magnus enim ad hoc ille ambi dexter vobis occubuit. Occubuit ille qui vtraq; manu p dextera utebatur Israheliticę gentis ductor egregius. Occubuit, inquam qui potis erat & industrius & prona voluntate reddere

quæ

Matt 22,

quæ sunt Cæsaris Cæsari, & Deo quæ sunt Dei. Non tibi, o Imperialis maiestas, non tibi cito confurget alia colûna, cui tam fiducialiter inniti queas. hic te quidem non solum diuitiis & prudentia sæculari, sed, quod vtraque maius est, sanctitate suffulsi. Sanctitate, & virtutum meritis Imperatorem pa-----subleuauit. Iusticia enim & san-----dextra eius non parua-----non acta. non parua hæc mutatio dextræ Dei. Non ergo leuiter ferenda talis viri mors. Vbi amodo tale ingenium, talem prudentiam, talem bonitatem inueniemus? Sed redeamus ad monachos, redeamus ad populum spirituales, detrimenta illorum lamenta nobis faciunt. Quid fiet de illis? Quid fiet de monachis & pauperibus, qui ad has manus spectare consueuerant? lugetis video & fletis OTTONEM nostrum; & certe non immerito. vobis enim ille occubuit, vobis ablati sunt. Vos nempè o monachi spiritualis populus eius & oues manus eius. hic profecto erat qui de abundantia diuitum huius mundi vestram supplere sollicitus fuit inopiam. hic magnæ auctoritatis exemplo gloriari solebat, dicens, Spolians Ægyptios, ditavi Hebræos. nam reuera sanctè ac religiosè multa sæcularibus extorsit, quibus penuriam subleuaret spiritualium. Sancta & religiosa fraude, vt ita dicam, diuites circumueniebat, vt eleemosynas facerent quandoq; non cogitatas. Argumentosus enim erat in lucris diuinis. Nam & manus Domini cum eo erat. O quam multos diuites cum suis omnibus diuitijs ad spirituales vitam traiecit? quidquid personarum, quidquid rerum vel operum sæculo auferre potuit, Deo aptauit, pietatis ac misericordiæ obtentu. Quid multa? misericordia eius, super omnia opera eius. misericordia Dei ante oculos eius semper fuit. Orate ergo fratres dilectissimi, Orate attentius, vt & ipse hodie misericordiam consequa-

sequatur. Orate vt illa beatissima anima, quam credidit, quam sperauit, quam dilexit, re ipsa Dei misericordiam hodie percipiat. Equidem non surdis auribus illud euangelicum accepit: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Et: *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est: nullus autem misericors esse potest qui non & humilis fuit.* Omnis ergo misericors, & humilis est. Vnde inferre possumus bene, quod veram & coram Deo probatam habuit humilitatem Spiritus eius, qui tantæ misericordiæ exitit. Interuentu ergo beatæ Dei Genitricis *MARIÆ*, cui semper deuotus fuit; interuentu beati *MICHAELIS* Archangeli, cuius *Ecclesiæ* reparator & sublimator, hodie conspicitur, quem patronum & seruatorem & corpori & animæ suæ delegit, interuentuque omnium beatorum spirituum spiritus eius diuinam misericordiam consequatur; Ipsorum, inquam, atque omnium Sanctorum suorum meritis, si vspiam, sicut est humanæ fragilitatis, tanta eius opera, tantæ ipsius miseratio- nes & benefacta, humana laude vel laudis intentione titilata vel maculata: nihil enim satis purū coram summo iudice; rogate quæso attētius: oremus omnes pariter vt hoc abolere, hoc tollere dignetur ipse, qui tollit peccata mundi Agnus Dei dominus noster Iesus Christus, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus in sæcula sæculorum.

Quanta vero vociferatione quanto mugitu quantis affectibus & lachrymis omnes *AMEN* responderint, dici non potest. Sic ergo finita Missa, in loco, vbi canitur, in Ecclesia beati *MICHAELIS*, Comitibus, Marchionib⁹ seu alijs quibuslibet nobilibus feretrum eius certatim gestantibus sarcophagum, leuantibus, seu alia quæ ibi erant necessaria operariorum more suis manibus deuotissime agentibus,

PPP eius

cuius corpus tumulatum est. Anno Dominice incarnationis M. XXX. VIII. tertio Nonas Iulij, feliciter.
A M E N.

EXPLICIT LIBER TERTIVS DE VI-
ta & virtutibus beati OTTONIS Babergen-
sis Episcopi Confessoris & Pomeranicæ
gentis Apostoli, &c.

AR-